

Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning; given Stockholms slott den 31 december 1924.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning.

GUSTAF.

Torsten Nothin.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2)
angående jordfästning.

Häriigenom förordnas, att 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Den avlidne skall utom i fall, varom i 8 § 1 mom. förmäles, jordfästas på sätt i denna lag sägs av präst i svenska kyrkan. Endast sådan förrättning (jordfästning i svenska kyrkans ordning) avses i denna lag med jordfästning.

3 §.

Jordfästningen skall verkställas inom sex veckor efter dödsfallet, där icke giltiga orsaker till längre uppskov äro för handen. Den skall äga rum i den församling, där dödsfallet timat; dock må den kunna förrättas i annan församling, om vederbörande det åstunda.

Jordfästning verkställs å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästning anvisat. I kyrka må sådan jordfästning, varom i 5 och 6 §§ sägs, icke äga rum.

Huruvida den, som avlidit i fängelse, å sjukhus eller å annat därmed jämförligt ställe, må därstädes kunna jordfästas, ankommer på Konungens prövning.

8 §.

1 mom. Har den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, där det begäres av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära; dock icke om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Framställning att begravning må äga rum utan jordfästning i svenska kyrkans ordning göres hos präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

2 mom. Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning.

9 §.

1 mom. Den avlidne må, såvida ej annat föranledes av stadgandet i 2 mom. av denna paragraf, icke begravas annorstädes än å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd. Vid begravningen må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

2 mom. På Konungens prövning ankommer huruvida och under vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

3 mom. Kyrkogårdar och andra begravningsplatser skola städse hållas i ordnat och värdigt skick.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1926.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
5 december 1924.*

Närvarande:

Statsråden THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin:

»Jämlikt nådigt bemyndigande den 21 maj 1918 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet fem personer att såsom sakkunniga biträda inom departementet vid upprättande av förslag till den nya lagstiftning och de ändringar i gällande författningar, som ansåges erforderliga för en fullständig reglering av frågan om rätt till utträde ur statskyrkan, särskilt beträffande tillträde till vissa statsämbeten oberoende av viss trosbekännelse, samt beträffande s. k. borgerlig begravning. De sakkunniga antogo sedermera benämningen religionsfrihetskommittén. Sedan kommittén fått en delvis ny sammansättning samt i juni 1922 erhållit förstärkning att, med undanskjutande tills vidare av övriga uppgifter, till slutlig behandling företaga frågan om s. k. borgerlig begravning, avgåvo de sakkunniga den 30 december samma år betänkande med

1) förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning;

2) förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande;

3) förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegängelse;

jämte motiv samt en översikt av utländsk lagstiftning angående begravning.

Över betänkandet hava samtliga domkapitel, Stockholms stads konsistorium och hovkonsistoriet ävensom frikyrkliga samarbetskommittén och allmänna svenska prästföreningen avgivit utlåtanden, vilka i tryckt avskrift torde få såsom bilaga fogas till protokollet.

*Gällande
rätt.*

Efter en historisk översikt lämna de sakkunniga i betänkandet en redogörelse för gällande rätt på området av väsentligen följande innehåll.

Enligt lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning är jordfästning i svenska kyrkans ordning obligatorisk för kyrkans medlemmar. Jordfästningslagen stadgar, att jordfästningen ej må förrättas av annan än präst i svenska kyrkan, samt meddelar närmare föreskrifter rörande den kyrkliga jordfästningen.

Jordfästningslagen handlar emellertid endast om jordfästning i svenska kyrkans ordning. Annan jordfästning är icke i lag närmare reglerad. Jordfästning enligt främmande trosbekännares ritual lär dock vara tillåten i kraft av dem tillerkänd rätt till fri utövning av deras religion. Med avseende därå är visserligen skillnad att göra emellan främmande trosbekännare, tillhörande en av staten erkänd församling, och andra främmande trosbekännare, i det de förra men icke de senare enligt förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning (dissenterlagen) hava rätt till offentlig religionsövning. Sådan rätt innebär, att en av vederbörande funktionär företagen jordfästningsakt kan godtagas såsom jordfästning och särskilt antecknas i kyrkoboken. I övrigt torde berörda skillnad uti ifrågavarande avseende icke hava mycket att betyda.

Jordfästningslagen förbigår vidare med tystnad spörsmålet, huruvida svensk präst äger jordfästa annan än medlem av svenska kyrkan. Kyrkans medverkan vid jordandet av kyrkan utomstående avlidna har emellertid sedan gammalt förekommit. Kyrkan lär dock icke hava befogenhet att emot de närmaste efterlevandes önskan jordfästa kyrkan utomstående avliden, och svensk präst torde icke vara skyldig att lämna sin medverkan till sådan jordfästning. Där emot är det svensk präst icke förmenat att på de efterlevandes begäran verkställa jordfästning av kyrkan utomstående avliden.

De sakkunniga övergå härefter till en framställning av de krav på ändring i gällande rätt, som tid efter annan framkommit. De sakkunniga anföra till en början, att visserligen intet hindrade, att vid sidan om den legala jordfästningen företoges religiösa ceremonier av annat slag; och blott icke god ordning stördes eller något anstötligt förekomme, kunde dessa jämväl äga rum å den allmänna begravningsplatsen. Så hade inom frireligiösa sammanslutningar inom kyrkan sedan lång tid tillbaka vid åtskilliga tillfällen tillämpats det tillvägagångssättet, att i anslutning till gravsättning samfundets predikant i närvaro av den avlidnes anhöriga förrättade begravningsceremonier, vilka av dessa betraktades som den egentliga jordfästningen, varefter för vederbörande prästman återstode att, efter gravsättningen och sedan de anhöriga avlägsnat sig, jämlikt sin ämbetsplikt förrätta den legala jordfästningsakten. Den motsättning mellan de efterlevandes och ofta även den avlidnes önskan samt lagens föreskrifter, som vid ett sådant tillvägagångssätt trädde i dagen, utjämnades väl i det yttre vanligen genom vänlig överenskommelse på det sätt, att den legala jordfästningsakten företoges i omedelbar anslutning till de av det frireligiösa samfundets officiant förrättade ceremonierna. Emellertid hade ur de antydda förhållandena inom frireligiösa kretsar framvuxit en allt starkare önskan, att lagen måtte ändras därhän, att begravning av medlem i svenska kyrkan måtte kunna ske utan statskyrklig jordfästning och att det skulle stå frireligiös officiant fritt att ensam förrätta däremot svarande religiös ceremoni. Sålunda uttalade sig allmänna frikyrkomötet 1910 och 1919 för att frikyrklig predikant eller pastor, vare sig han ställt sig under dissenterlagen eller icke, måtte erhålla samma rätt som statskyrklig präst i fråga om förrättande av begravning. — Även från andra håll

*Tidigare
reform-
förslag.*

hade avhört önskemål, avseende upphävande av det kyrkliga jordfästningstvånget. Sådana önskemål hade företrädesvis avsett personer, vilkas ställning till svenska kyrkan eller till kristen livsåskådning över huvud varit av den art, att den kyrkliga jordfästningsceremonien för dem själva i livstiden och för de efterlevande måste te sig som ett pinsamt tvång, oförenligt med den anda, i vilken begravningshögtidligheten borde begås. — Slutligen nämnes, hurusom stundom rent personliga skäl spela in. Sålunda hade, särskilt från vissa trakter av landet, hörts klagomål över att en officierande prästman kunnat vid jordfästning beröra den dödes livsgärning i ordalag, som känts pinsamma för de efterlevande. Å andra sidan hade från prästerligt håll klagats över opassande uppträdande från de vid jordfästningstillfället närvarandes sida. Stundom hade det kommit till öppen konflikt mellan den officierande prästmannen och begravningsföljet, därom justitieombudsmannens ämbetsberättelser någon gång vittnat.

Krav på upphävande av det kyrkliga jordfästningstvånget hava från skilda håll framförts även inom riksdagen.

Vid 1910 års riksdag väcktes sålunda motion (II: 74 av hr J. Byström) om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan lagändring, att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt dissenterlagen vore jämställd med statskyrkopräst, kunde berättigas att förrätta begravning.

Lagutskottet avstyrkte motionen samt yttrade bl. a.: Utskottet ville till en början erinra, att naturligen ej varje mer eller mindre löslig sammanslutning kring en avvikande kristligt religiös ståndpunkt kunde komma i betraktande, lika litet som den ifrågasatta rätten borde kunna tillerkännas varje föreståndare eller predikant inom sammanslutningen. Att i dessa avseenden uppdraga gränsen någonstades utanför den av dissenterförordningen fastslagna skulle väl alltid vålla svårighet. Önskade de med den nuvarande ordningen missnöjde övergå till annat trossamfund eller ville de bilda eget sådant samfund, som här i landet kunde få utöva sin religion, stode det dem alltid fritt att utträda ur kyrkan: och borde det väl ofta vara anhängarna av en särskild religiös åskådning angeläget att giva sitt samfund den fasthet i organisationen, att de kunde bliva delaktiga av dissenterförordningens förmåner. Den åter, som funne med sin fördel mera förenligt att kvarstå i kyrkan, borde väl finna sig i dess fastställda ordning och bruk, även om en eller annan enskildhet ej tillfredsställde honom. Emellertid vore i oförmälda hänseende att beakta, att riksdagen i skrivelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, under vilka villkor det kunde tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, ävensom huru gällande lagstiftning lämpligast kunde ändras därhän, att främmande trosbekännare och de, som anmält sig till utträde ur kyrkan, ej på grund därav utslötes från rätt att deltaga i avgörandet av frågor, som icke prövades vara av beskaffenhet att böra allenast av kyrkans medlemmar handläggas. Genom den lagstiftning, som kunde bliva en följd av denna utredning, torde deras ställning i allmänhet, vilka, ehuru hittills kvarstående inom kyrkan, inom densamma bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, bliva reglerad. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sex reservanter ansågo, att utskottet bort tillstyrka motionen.

Motionen avsågs utan debatt i första kammaren, men bifölls i andra kammaren med 107 röster mot 94.

Vid samma riksdag hade frågan tagits upp i ett större sammanhang uti en i andra kammaren av hr Knut Kjellberg väckt motion (nr 10), som utmynnade i hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lag angående s. k. borgerlig begravning.

Lagutskottet avstyrkte även denna motion. Utskottet hänvisade till skrivelserna den 9 mars 1909. Den, som efter den väntade lagen om vidgad rätt till utträde ur kyrkan likväl kvarstode såsom medlem av kyrkan, torde väl sällan komma att begagna sig av den rätt, som motionären ville bereda, att efter döden behandlas såsom saknande varje gemenskap med den kyrka, han i livstiden tillhört. Utskottet ifrågasatte även, om ifrågavarande krav över huvud uppbures av någon allmännares opinion.

Fyra reservanter hemställde om bifall till motionen.

Motionen bifölls i andra kammaren med 109 röster mot 86, men avslogs i första kammaren utan någon själva saken angående debatt.

Vid 1912 års riksdag väcktes två likalydande motioner (I: 14 av hr W. Gullberg och II: 47 av hrr F. Hamrin och A. Modig) om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till lag, som gäve frikyrkoorganisation rätt att för sin församlingsföreståndare begära fullmakt och tillstånd att förrätta dop och jordfästning, som enligt gällande kyrkolag endast tillkomme prästman.

Lagutskottet fann en ändring av lighthörande bestämmelser i den riktning, motionärerna föreslagit, av behovet påkallad samt framhöll bl. a.: Tvånget i fråga om formen för begravning inom svenska kyrkan torde i vida kretsar bland de frikyrkliga kännas tryckande, och jämväl från prästerligt håll hade uttalats, att åtskilligt vore att önska beträffande lagstiftningen i detta hänseende. Även medlemmar av frikyrkliga samfund, som ej utträtt ur statskyrkan, syntes böra få ordna med begravningen av sina döda i enlighet med sin uppfattning av denna förrättnings rätta innebörd och därav beroende form; onekligen måste det anses för den avlidnes anhöriga mera tilltalande och överensstämmande med deras religiösa känsla, att den person, av vilken den avlidne under livstiden mottagit andlig uppbyggelse, även finge förrätta jordfästningen. Skäl syntes icke föreligga att i lagstiftningen förbehålla de statskyrkliga formerna en obligatorisk karaktär, som icke överensstämde med den allmänna uppfattningen av dessa formers nödvändighet och betydelse för det religiösa livet. Mot motionärernas förslag hade visserligen framhållits, att de frikyrkliga organisationer, som åsyftades, skulle genom att bilda egna trossamfund av den i dissenterförordningen avsedda beskaffenheten kunna förskaffa sig den rätt, de eftersträvade. Men, enligt vad erfarenheten visat, hade i många fall hinder yppat sig för dylikt frikyrkligt samfund att ställa sig till efterrättelse nämnda förordnings föreskrifter om villkoren för utträde ur statskyrkan. I mycket stor omfattning hade sådant utträde ej heller ägt rum. Den anvisade möjligheten måste därför i en mycket stor mängd fall anses, praktiskt taget, ej föreligga. Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av motionerna, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan kunde tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning.

Fyra reservanter yrkade, under hänvisning till riksdagsskrivelsen den 9 mars 1909, att motionärernas framställning icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottsförslaget förkastades i första kammaren med 59 röster mot 56, men antogs i andra kammaren med 76 röster mot 70.

År 1914 upprepades (II: 192 av hr J: Byström) den förstnämnda motionen vid 1910 års riksdag. Lagutskottet förnyade, med reservation av fem ledamöter, sin vid 1912 års riksdag gjorda hemställan om utredning i ämnet. Andra kammaren biföll motionen med 85 röster mot 46. I första kammaren avslogs utskottets hemställan med 80 röster mot 36.

Vid 1917 års riksdag återkom samme motionär med sin motion (II: 178).

Lagutskottet intog nu en i viss mån ändrad ställning till frågan. Utskottet yttrade huvudsakligen följande: För många, som intagit en avvisande hållning till ifrågavarande uppslag, torde skälet för denna hållning icke varit att söka i någon bestämd motvilja mot att över huvud begravning av en svenska kyrkans medlem finge äga rum utan att jordfästning förrättades av statskyrkopräst. Tvärtom torde även bland statskyrkans egna representanter och dem i åskådning närstående den uppfattningen vunnit allt större utbredning, att, sedan dopet icke längre vore obligatoriskt och äktenskap kunde slutas genom borgerlig vigsel, borde ock i sådana fall, där den döde stått främmande för kyrkligt liv och hans närmaste efterlevande måhända rent av hyste motvilja för en kyrklig jordfästning, jordfärden kunna försiggå utan medverkan av kyrkans funktionär. Däremot framginge av kamrarnas diskussioner 1912 och 1914, att, försåvitt jordfästningsakten skulle äga en kyrklig karaktär, man från nämnda håll hade bestämda betänkligheter emot att denna akt finge, om den döde vore medlem av svenska kyrkan, förrättas av annan än inom denna kyrka vederbörligen ordinerad präst. Man menade, att uppgivande av denna fordran innebure ett sönderbrytande av kyrklig ordning, som icke kunde tillåtas. Å andra sidan vore det av motionären ånyo framburna förslaget ej heller ägnat att tillfredsställa dem, som ansåge religionsfrihetens grundsats kräva, att i sådana fall, där, ehuruval den döde var medlem av svenska kyrkan, han stått främmande både för statskyrkan och frireligiösa riktningar, gravsättningen borde kunna få äga rum utan någon som helst religiös akt. Härutinnan möttes i själva verket denna åskådning och den ovannämnda inom statskyrkokretsar företrädda. Utskottet hade under sin handläggning av ärendet funnit bestyrkt, att sakläget verkligen vore det nyss angivna. Men av detta förhållande hade det synts utskottet framgå, att frågan mognat för en lösning av i viss mån annan beskaffenhet än den av motionären påyrkade, nämligen den, att det medgäves, att begravning av en svenska kyrkans medlem kunde likasom vigsel till äktenskap få försiggå antingen i kyrklig eller i borgerlig form. Med denna anordning skulle i själva verket ock de frireligiösa samfundens önskemål på ett fullt tillfredsställande sätt bliva uppfyllt. Den inom samfundet verkande själasörjarens befattning vid jordfästningen bleve visserligen icke av någon officiell karaktär. Men härför torde icke heller kunna läggas någon vikt. Däremot vunnes genom den medgivna valfriheten mellan kyrklig och borgerlig legal akt, att de, som önskade medverkan av statskyrkopräst till jordfästning efter ritualen, kunde erhålla sådan, medan de, som icke önskade den, kunde välja den borgerliga formen. I båda fallen stode det tydligen öppet att låta en av frikyrklig själasörjare ledd uppbyggelsestund erhålla en central ställning vid begravningshögtidligheten. Utskottet förordade en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att det täcktes Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida och under vilka villkor s. k. borgerlig begravning kunde medgivas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Tre ledamöter hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I andra kammaren bifölls utskottets förslag utan debatt, varemot detsamma i första kammaren avslogs med tillhjälp av den förseglade sedeln.

År 1918 hemställdes i avgiven motion (II: 146 av hr Knut Kjellberg) om skrivelse till Kungl. Maj:tt med den av lagutskottet föregående år gjorda anhängan. Lagutskottets hemställan om bifall till motionen avslogs av första kammaren med 72 röster mot 48, men antogs av andra kammaren utan debatt.

De sakkunniga framhålla, att kravet på befrielse från kyrkligt jordfästningstvång uppenbarligen är ett led i utvecklingen mot vidgad religions- och samvetsfrihet. Enligt de sakkunnigas mening måste det hävdas, att för dem, som väl omfattade kristen livsåskådning men anslutit sig till frireligiöst samfund inom kyrkan, önskan att det centrala momentet i begravningssceremonien helt finge sin prägel av deras tillhörighet till det egna samfundet kunde te sig så naturligt berättigad, att en jordfästning i officiellt kyrklig form kändes såsom kränkande samvets tvång, såsom religionstvång. Sådant tvång kunde även föreligga, när den avlidnes och de anhörigas livsåskådning och livsföring stode i utpräglad motsättning till kyrkligt och religiöst liv över huvud. Visserligen komme ifrågavarande tvång i och med vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan att automatiskt hävas för dem, som med begagnande av sådan rätt utträdde ur kyrkan. Frågan anginge emellertid icke blott de personer, som kunde vilja utträda ur statskyrkan men av lagen hindrades därifrån, utan framför allt de mycket utbredda och talrika meningsgrupper, som önskade kvarstå inom kyrkan men på detta såsom på andra områden krävde frihet i förhållande till de kyrkliga kulthandlingarna. När i Danmarks huvudstad för ett par decennier sedan en agitation igångsatts mot kyrkligt jordfästningstvång, hade också ledande män inom folkkyrkan anhållit om upphävande av jordfästningstvånget, och med den nya ordning, som på grund av detta initiativ kommit till stånd, vore man allmänt och ej minst på kyrkligt håll fullt tillfredsställd. I Norge hade norska kyrkans presteforening vid upprepade tillfällen under åren 1910—1913 gjort framställning hos kirke- och undervisningsministeriet om beredande av möjlighet för statskyrkans medlemmar att erhålla borgerlig begravning. Frågan hade av regeringen bragts inför stortinget men där strandat på meningskiljaktighet angående den närmare gestaltningen av den ifrågasatta reformen. För närvarande torde Norge och Finland jämte Sverige vara de enda länder, där lagligt tvång uti ifrågavarande avseende rådde. På grund av det anförda ansåge de sakkunniga, att en lagändring borde åvägabringas, som under vissa förutsättningar medgäve begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunniga övergå härefter till frågan, huru i sådana fall bör förfaras, samt framhålla därvid bl. a. följande.

I anledning av de vid 1912 och 1914 års riksdagar framförda förslagen förordade, som nämnt, lagutskottet utredning, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan kunde tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning. En reform i sådan riktning syntes emellertid mer än någon annan lösning av frågan möta motstånd på kyrkligt håll. Ur kyrkans synpunkt hade

man, såsom lagutskotten vid 1917 och 1918 års riksdagar anført, gjort gällande bestämda betänkligheter emot att jordfästning av medlem i svenska kyrkan, om akten skulle hava kyrklig karaktär, finge förrättas av annan än inom kyrkan vederbörligen ordinerad präst. Man menade, att ett sådant tillvägagångssätt skulle innebära ett sönderbrytande av kyrklig ordning, som icke kunde tillåtas. Visserligen skulle det kunna sägas, att förrättande av jordfästning genom frireligiöst samfunds funktionär icke behöfde betraktas såsom en kyrklig förättning, utan kunde fattas såsom en borgerlig förrättning, såsom en form av s. k. borgerlig jordfästning. Förslagsställarna syntes själva icke hava varit främmande för en sådan uppfattning, då de närmast tänkt sig, att den frireligiösa funktionären skulle befullmäktigas av borgerlig myndighet. De sakkunniga hölle emellertid före, att, huru än jordfästning, förrättad av funktionär i frireligiöst samfund inom svenska kyrkan, formellt betraktades, densamma skulle, då med all sannolikhet ceremonielet i allmänhet komme att nära ansluta sig till det statskyrkliga, säkerligen i realiteten så fattas, att frireligiös funktionär legalt befullmäktigats att i prästs ställe förrätta jordfästning. Från de frikyrkliga samfundens synpunkt kunde å andra sidan invändas, att en sådan lösning med avseende å samfundens rättsställning och organisation kunde medföra konsekvenser, som vore ägnade att i viss grad binda deras hittillsvarande nästan obegränsade självbestämmingsrätt och rörelsefrihet. Skulle dessa samfunds funktionärer såsom sådana betros med statlig befogenhet i visst hänseende, så låge nära till hands, att staten måste ställa vissa krav på funktionärernas utbildning och kvalifikationer i övrigt. Ett meddelande av sådant bemyndigande kunde vidare medföra, att det för jordfästningen använda ceremonielet måste underställas granskning och godkännande av laga myndighet. Över huvud syntes en lösning av jordfästningsfrågan i enlighet med de i riksdagen från frireligiöst håll framburna motionerna kunna medföra begynnelsen till en statlig reglering och kontroll av de frireligiösa samfunden. Men härpå kunde det, ej minst ur dessa samfunds egen synpunkt, knappast vara lämpligt att slå in utan klar överblick av konsekvenserna och dessas förenlighet med nämnda samfunds uppgifter och verksamhet. Vidare kunde med avseende å ifrågavarande uppslag framhållas, att den offentliga myndighet, vilken skulle äga att åt frireligiösa samfunds funktionärer meddela legitimation såsom jordfästningsförrättare, bleve ställd inför en mycket svårlöst uppgift. Och bleve vissa religiösa grupper och deras ledare avvisade, kunde det alltid sägas, att religionsfrihetens princip genom lagstiftning och lagtillämpning endast ofullkomligt vore realiserad. De anförda synpunkterna hade av de sakkunniga ansetts så talande, att de ansett sig icke kunna förorda lagbestämmelser om en särskild form av jordfästning för medlemmar av frireligiösa samfund inom svenska kyrkan. Det ifrågavarande förslaget skulle dessutom icke innebära lösning av frågan i hela dess vidd, då det givetvis icke vore ägnat att tillfredsställa dem, som ansåge, att begravning borde kunna få äga rum utan någon som helst religiös prägel. Man bleve således i allt fall nödsakad att av hänsyn till dessa personer vid sidan om begravning med s. k. frikyrklig jordfästning hava någon form av s. k. borgerlig begravning. Det

läge då nära till hands att låta denna begravningsform komma till användning i alla de fall, då jordfästning i svenska kyrkans ordning icke skulle äga rum. Emellertid brukade för borgerlig begravning förutsättas medverkan av en genom offentlig myndighet utsedd jordfästningsförrättare samt föreskrift om visst ceremoniel. En sådan anordning kunde visserligen synas ligga nära med hänsyn därtill, att med begravning i vårt land av ålder varit förknippad en legal ceremoni, en jordfästningsakt, men vid närmare undersökning inställde sig vägande skäl emot en sådan lösning. Väl hade det gjorts gällande, att jordfästningsakten vore icke blott en kyrklig handling utan även en borgerlig samhällshandling. Enligt de sakkunnigas mening saknade emellertid denna uppfattning stöd i det hittills tillämpade jordfästningsformuläret, och den omständigheten, att jordfästningsförrättare utövade kontroll och avgåve vissa intyg i samband med begravning, vore icke något för själva jordfästningsceremonien karakteristiskt utan utgjorde ett komplex av beledsagande ämbetshandlingar, vilka icke med nödvändighet behövde utföras av jordfästningsförrättare. Jordfästningsakten vore påbjuden som en kyrklig kultakt; ur den borgerliga ordningens synpunkt hade det icke någon betydelse, om en död i anslutning till begravning jordfästades eller ej. Därutinnan skilde sig jordfästning på ett avgörande sätt från vigsel, med vilken akt den i detta sammanhang ofta jämförts. Ur det borgerliga samhällets synpunkt vore det alltså icke på samma sätt motiverat att skapa en borgerlig motsvarighet till den kyrkliga jordfästningsakten för de fall, då den senare icke önskades, som det varit i fråga om vigselakten. Därtill komme, att stora svårigheter måste yppa sig att giva en borgerlig jordfästningsform en tillfredsställande gestaltning. På grund av anförda omständigheter hade de sakkunniga ansett sig icke kunna biträda förslaget om anordnande av borgerlig jordfästning enligt fastställt formulär och av särskilt förordnade jordfästningsförrättare. Ett starkt stöd för denna sin mening hade de sakkunniga trots sig finna däruti, att en sådan ordning, såvitt de sakkunniga hade sig bekant, icke existerade i något annat land.

Den lösning av frågan, som de sakkunniga ansett vara den formellt och sakligt mest lämpliga, innebär i korthet följande.

Den enda formen av lagligen reglerad jordfästning är jordfästning i svenska kyrkans ordning. Jordfästning enligt ett av staten erkänt främmande trosamfunds ritual kan dock, såsom för närvarande sker, godtagas såsom jordfästning och efter vederbörlig anmälan antecknas i död- och begravningsboken.

Under vissa förutsättningar är begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning medgiven, även när fråga är om medlem av denna kyrka. Å andra sidan må med viss inskränkning präst i svenska kyrkan, därest han därtill är villig, efter anmodan enligt kyrkans ritual jordfästa jämväl avliden, som icke vid dödsfallet tillhörde kyrkan.

Då jordfästning i svenska kyrkans eller av staten erkänt främmande trosamfunds ordning icke äger rum, står det de efterlevande fritt att själva anordna begravningsceremonier med tal och sång; och kan sådant såsom för närvarande även förekomma vid sidan om den legala jordfästningsakten.

Genom den föreslagna ordningen möjliggjordes, anförda de sakkunniga vidare,

att olikartade, ej sällan nog så subjektivt färgade åskådningar hos dem, som kände behov att undandraga sig den kyrkliga jordfästningsakten, kunde utan tryckande tvång sätta sin prägel på begravningsceremonierna. Häremot komme utan tvivel att sägas, att denna frihet innebure fara för begravningshögtidlighetens värdiga innehåll och förlopp. De sakkunniga ville emellertid med avseende därå erinra om — vad även under riksdagens förhandlingar i ämnet framhållits — att också med nuvarande ordning de efterlevande hade frihet att vid sidan av den officiella jordfästningsceremonien hålla tal och anordna ceremonier utan att i allmänhet någon förhandskontroll därå från jordfästningsförrättarens sida förekomme eller ifrågasattes. De därvid vunna erfarenheterna talade bestämt för att risken uti ifrågasatt avseende icke vore stor. Respekten för graven och döden hade en inneboende förmåga att tvinga till allvar och eftertanke och att sätta en värdig prägel på begravningsens yttre inramning. Kvar stode visserligen möjligheten, att begravning komme att äga rum genom ett enkelt nedmyllande av den döde utan någon som helst högtidlig form, vilket kunde vara ägnat att stöta hävdvunna begrepp om vördnaden inför döden. Redan enligt gällande rätt vore emellertid jordfästning icke obligatorisk i fråga om annan än medlem av svenska kyrkan. Det funnes alltså redan nu möjlighet för att begravning kunde äga rum utan iakttagande av rituell eller på annat sätt bestämd form. Jordfästning och begravning ägde dessutom ofta rum å skilda platser, och när detta vore fallet, vore det icke ovanligt, att själva begravningen försigginge utan högtidlig form.

Departementschefen.

I de avgivna yttrandena medgives allmänt önskvärdheten av en lagändring i den av de sakkunniga föreslagna riktningen. Från vissa håll har väl gjorts gällande, att reformen icke borde företagas utan samband med frågan om fritt utträde ur statskyrkan. I överensstämmelse med de sakkunniga och det stora flertalet av yttrandena håller jag emellertid före, att även de medlemmar av kyrkan, som icke önska utträda ur densamma, böra hava full frihet i förhållande till de kyrkliga kulthandlingarna. Tiden synes nu vara inne för avvägbringande av en lagstiftning, som under vissa förutsättningar medgiver begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning.

Vad angår frågan huru det bör förfaras, då jordfästning icke skall äga rum i kyrkans ordning, synas de avgivna utlåtandena giva vid handen, att man i allmänhet funnit den av de sakkunniga angivna lösningen vara lämplig.

Från något håll har väl ifrågasatts införande vid sidan om den statskyrkliga jordfästningsformen av dels en frikyrklig och dels en borgerlig jordfästningsform med därtill hörande ritual. Inom religionsfrihetskommittén har tidigare (1920) utarbetats ett förslag, som följer denna linje. Detta förslag upptog fyra olika slag av legal jordfästning, nämligen statskyrklig jordfästning, två slag av frikyrklig jordfästning och borgerlig jordfästning. Av frikyrklig jordfästning skulle kunna förekomma en mängd olika former, uppdelade i två huvudgrupper, den ena avseende frikyrkoorganisationer utom svenska kyrkan och den andra dylika organisationer inom kyrkan. För de olika slagen av jordfästning skulle gälla särskilda bestämmelser. Frikyrkliga jordfästningsförrättare

skulle legitimeras av länsstyrelsen och borgerliga jordfästningsrättare förordnas, i stad av magistraten resp. stadsstyrelsen och på landet av kommunalnämnden. Borgerlig jordfästning skulle förrättas med jordpåläggning och enligt av Konungen fastställt formulär.

Den sålunda föreslagna ordningen torde visserligen nära överensstämma med den lösning av frågan, som man vid dess tidigare behandling tänkt sig. De sakkunnigas skäl för frångående av denna lösning synas emellertid välgående. Väl innebär uppgivandet av tanken på en borgerlig legal jordfästningsform, varigenom begravninng av statskyrkomedlem skulle kunna ske utan någon som helst högtidlig form, i viss mån en nyhet. Men i detta sammanhang bör beaktas, att även under nuvarande förhållanden begravninng utan högtidlig form lagligen kan förekomma; och i utlandet är detta, såsom av den vid betänkandet fogade översikten av utländsk lagstiftning framgår, ingalunda ovanligt. Där- emot lär legal borgerlig jordfästning icke förekomma i något annat med Sverige jämförligt land.

På grund av det anförda ansluter jag mig till de av de sakkunniga uppdagna grundlinjerna för frågans lösning.

Emellertid anser jag, att man i detta sammanhang bör begränsa sig till vidtagande av de lagändringar, som erfordras för tillgodoseende av det förut omnämnda önskemålet om rätt till begravninng av medlem av svenska kyrkan utan jordfästning i kyrklig ordning. Att i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, vilken, såvitt nu är i fråga, gäller allenast medlemmar av svenska kyrkan, nu inrycka nya bestämmelser rörande begravninng jämväl i andra fall synes knappast påkallat.

Jag övergår nu till behandling av hithörande specialfrågor.

Det i 1 § av förenämnda lag den 25 maj 1894 omförmälda tillkännagivandet av dödsfall är, liksom jordfästning, föreskrivet allenast beträffande medlem av svenska kyrkan men för sådant fall obligatoriskt. Då nu jordfästning enligt förslaget icke skall vara obligatorisk för kyrkans medlemmar, kan ifrågasättas att ändra lagrummet därhän, att icke heller tillkännagivandet ovillkorligen skall förekomma. Tillkännagivandet torde emellertid icke i egentlig mening vara av kyrklig karaktär utan snarare jämförligt med andra rent borgerliga tillkännagivanden från predikstolen. Denna anordning lär för närvarande i praktiken förekomma angående icke blott kyrkans medlemmar utan alla i församlingen kyrkoskrivna. De sakkunniga hava med hänsyn härtill lämnat paragrafen oförändrad, och detta har icke rönt gensägelse i något utlåtande. Även jag är i denna del ense med de sakkunniga.

Det kyrkliga jordfästningstvånget beträffande kyrkans medlemmar grundar sig på 2 § jordfästningslagen. De sakkunnigas förslag om upphävande under vissa förutsättningar av detta tvång har erhållit sin plats i ett nytt första moment av 8 §, till vilket stadgande en hänvisning införts i 2 §. Enligt sistnämnda lagrum skall jordfästning i svenska kyrkans ordning av kyrkans medlemmar fortfarande vara huvudregeln.

*Special-
motivering.*

Bestämmelsen om den tid, inom vilken jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum, har framflyttats till 3 §, i vilken därjämte företagits en ändring av redaktionell art.

4—6 §§ äro oförändrade.

I 7 § hava de sakkunniga upptagit första stycket av den nuvarande 8 §. Berörda stadgande har av mig ansetts böra, något jämkat, tillika med andra stycket av samma paragraf inflyta i 9 §. Jag återkommer i det följande till dessa bestämmelser. 7 § blir alltså oförändrad.

Den nya 8 § behandlar i 1 mom. förutsättningarna för begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning.

De sakkunniga hava i detta avseende föreslagit följande bestämmelser:

1. Har avliden medlem av svenska kyrkan i livstiden efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då det av de närmaste efterlevande begäres; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

Förordnande eller framställning, varom i detta moment sägs, prövas av präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

De sakkunniga anföra till stöd för de föreslagna bestämmelserna bl. a.:

Med utgångspunkt ifrån att svenska kyrkans kulthandlingar icke böra påtvingas någon utan endast bjudas dem, som önska bliva delaktiga därav, kunde det synas riktigast, att jordfästning i kyrkans ordning endast förekomme, när begäran därom blivit framställd. Då den avlidne vid dödsfallet tillhörde kyrkan, torde man dock såsom regel kunna antaga, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning. Vid sådant förhållande synes, när det gäller avliden medlem av svenska kyrkan, någon viljeyttring i stället böra erfordras för att begravning utan jordfästning i kyrkans ordning må äga rum. De sakkunniga anse nämligen skyldig pietet mot den avlidne kräva, att hans i livstiden hysta önskan med avseende å formen för begravningen bliver respekterad.

Har den avlidne icke efterlämnat skriftligt förordnande, synes man däremot i regel böra lita till de närmaste efterlevandes kännedom om och pietet för den avlidnes önskan. De sakkunniga anse på grund härav en framställning av den avlidnes närmaste efterlevande om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning i regel böra gälla framför den på den avlidnes medlemskap i kyrkan grundade presumtionen. Om däremot till denna kommer särskild anledning till antagande, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning, bör sådan dock äga rum.

I fråga om vilka, som skola anses som den avlidnes närmaste efterlevande, hava de sakkunniga trots sig icke böra föreslå uttryckliga bestämmelser. Vid tolkning av detta uttryck lära stadgandena i 9 kap. 1 § ärvdabalken om boupp-teckningsskyldighet kunna tjäna till ledning. I regel är väl den, som anmäler dödsfallet och ombesörjer begravningen, behörig att framställa begäran av ifrågasvarande slag. Den omständigheten, att en av flera lika närstående uträttar dessa angelägenheter, bör dock givetvis icke utesluta de övriga från inflytande, därest de önska göra det gällande. Vid oenighet emellan flera, som måste anses lika

närstående, torde regeln, att jordfästning, då skriftligt förordnande av den avlidne om motsatsen icke föreligger, skall ske i svenska kyrkans ordning, böra gälla.

Efter att härefter hava motiverat de föreslagna åldersgränserna, anföra de sakkunniga vidare, bl. a.:

Förordnande eller framställning om begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning torde i allmänhet böra prövas av pastor i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet. Lika med kyrkobokföringsförordningen (§ 1 mom. 5) förstå de sakkunniga härvid med pastor även komminister eller kapellpredikant i annex- eller kapellförsamling med egen kyrkobokföring. Emellertid anse de sakkunniga, att hänvändelse i angelägenhet av ifrågavarande slag bör kunna ske jämväl till den präst, som faktiskt sköter expeditionen i kyrkobokföringsfrågor. Slutligen är det givetvis intet, som hindrar, att förordnandet avlämnas eller framställningen göres vid anmälan enligt kyrkobokföringsförordningen av dödsfall i annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för detsamma. Förordnandet eller framställningen bör i så fall överbringas till prästen i kyrkobokföringsorten för att av denne prövas.

Prästen har naturligtvis att fatta sitt avgörande under ämbetsansvar; och, om förhållandena det medgiva, kan hans beslut dragas under högre myndighets prövning.

I förevarande del hava från skilda håll framställts erinringar mot de sakkunnigas förslag.

Så anför *domkapitlet i Västerås*: En sådan prövningsplikt, som förslaget förutsatte, måste för en samvetsgrann präst komma att kännas särdeles tryckande, och bestämmelsen kunde lätt komma att föranleda konflikter, som i en situation av så säreget ömtålig art måste bli utomordentligt pinsamma. Enklast skulle denna svårighet undvikas, om man ansåge sig, i likhet med vad på andra håll skett, kunna göra befrielse från kyrklig jordfästning ovillkorligt beroende av testamentariskt förordnande från den avlidnes sida. Med hänsyn särskilt till den djupa betydelse, som jordfästningsakten för den avlidnes närmaste ägde, ansåge sig dock domkapitlet icke kunna förorda denna utväg. Däremot ville domkapitlet föreslå införandet av ett stadgande, att de närmast efterlevande i dylika fall skulle hava att till sin begäran foga en skriftlig förklaring därom, att denna enligt deras bestämda övertygelse stode i överensstämmelse med den avlidnes önskan. Under denna förutsättning syntes ansvaret för avgörandet i dylika fall utan risk helt kunna lämnas i de närmast efterlevandes hand.

På sätt den till protokollet fogade avskriften utav avgivna yttranden giver vid handen, ha liknande synpunkter framhållits jämväl av andra domkapitel.

Frikyrkliga samarbetskommittén, som uttalar sin tillfredsställelse med förslagets allmänna grundsatser, anser dock, att de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna i 8 § 1 mom. 2 och 3 styckena skulle kunna leda till just sådana konflikter, som förslaget i sin helhet avser att förebygga. Kommittén framhåller bl. a.:

Det torde bli mycket svårt, för att ej säga omöjligt, för en präst att pröva om särskild anledning föreläge för det antagandet, att den döde haft annan önskan än de närmaste efterlevande beträffande formen för jordfästningen. Lagförslaget innehölle icke några bestämmelser om grunderna för en sådan pröv-

ning annat än i det fall, då skriftligt förordnande funnes, i vilket fall detta skulle lända till efterrättelse. Prövningen i sådant fall, då intet skriftligt förordnande funnes, måste följaktligen bliva ganska subjektiv. Det syntes därför kommittén vara från alla synpunkter bäst, att de närmaste efterlevandes eller anhörigas önskan ovillkorligen respekterades i alla de fall, då den döde icke skriftligen förordnat om sin begravning. Funnes inga anhöriga till den döde, så borde de, som ändå vore ansvariga för den dödes jordande, äga rätt att bestämma, under vilka former begravningen skulle ske. Respekten för döden vore i allmänhet så stark, att det knappast skulle falla någon in att vilja handla i strid mot vad man tydligen visste, att den avlidne önskat. Den antydda risken, att de efterlevande anhöriga vid en eventuell meningsskiljaktighet rörande formen för begravningen skulle kunna brista i hänsynstagande till den dödes i livstiden hysta önskan, förefölle kommittén vara ringa mot den, som skulle bliva en följd av att de sakkunnigas förslag om prästens prövningsrätt bleve antaget. Vidare syntes det kommittén vara av vikt, att den bestämelse om skriftligt förordnande rörande sättet för jordfästningen, varom i första stycket av momentet stadgades, finge gälla även i det fall, som momentets andra stycke nämnde.

Allmänna svenska prästföreningen anför: Lagförslaget syntes hava kringgått de svårigheter, som yppats, i stället för att klart och konsekvent söka lösa dem. Lagens svävande formulering sköte ansvaret över på den enskilde prästen, som skulle hava att avgöra, huruvida, där skriftligt förordnande saknades, sådan begravning utom kyrkans ordning skulle på »efterlevandes» begäran medgivas. Därav skulle lätteligen skapas olika praxis och på sina håll vållas många svårigheter. Begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning borde, då det gällde medlem av svenska kyrkan över 18 år gammal, endast kunna ske efter förordnande i samma ordning, som för testamentariskt förordnande vore bestämt.

Lika med de sakkunniga anser jag den avlidnes önskan böra vara principiellt avgörande i fråga om formen för begravningen. I överensstämmelse härmed synes intet vara att invända mot det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att, om avliden medlem av svenska kyrkan efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, detta förordnande skall lända till efterrättelse.

Av två domkapitel har förordats, att man skulle stanna med denna möjlighet till begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning; och från andra håll har såsom förutsättning för sådan begravning föreslagits skriftligt eller muntligt testamentariskt förordnande av den avlidne. Med hänsyn till den vikt, som den avlidnes närmaste torde fästa vid sättet för begravningen, kan jag icke ansluta mig till vad sålunda ifrågasatts, utan anser jag, i likhet med de sakkunniga, att man i förevarande hänseende bör i avsevärd utsträckning taga hänsyn till de efterlevande samt därvid lita till deras känedom om och pietet för den avlidnes önskan. Begravning av medlem av svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning bör följaktligen, på sätt de sakkunniga föreslagit, kunna äga rum jämväl utan den avlidnes förordnande, då det begäres av honom närstående.

De sakkunnigas förslag gör undantag för det fall, att den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att den framställda begä-

ran skulle strida mot den avlidnes önskan. Enligt förslaget skall i dylikt fall avgörandet ligga hos vederbörande präst. Denna bestämmelse synes, av de avgivna utlåtandena att döma, vara föremål för ett nästan enhälligt motstånd å såväl statskyrkligt som frikyrkligt håll. Domkapitlen anföra med stor enstämmighet, att den ifrågasatta prövningsplikten skulle komma att föranleda konflikter eller i allt fall kännas synnerligen tryckande för prästen, och frikyrkliga samarbetskommittén uttalar farhågor för en alltför stor nitälskan om statskyrkans ordning vid prövningen. Vid sådant förhållande anser jag mig icke böra till antagande förorda ifrågavarande av de sakkunniga föreslagna bestämmelse.

Ehuru något åsidosättande från de närmastes sida av den avlidnes önskan icke torde vara att befara, synes det likväl lämpligt, att en garanti däremot införes genom den av frikyrkliga samarbetskommittén föreslagna bestämmelsen, att, om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i svenska kyrkans ordning, sådan skall äga rum. På grund av detta och motsvarande förut berörda stadgande angående förordnande om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning finnes alltid möjlighet för en till den föreslagna åldern kommen medlem av kyrkan att genom upprättande av skriftligt förordnande och dettas överlämnande till vederbörande präst eller annan pålitlig person säkerställa sin önskan i fråga om begravningens verkställande med eller utan jordfästning i kyrkans ordning. Vål kunde det ifrågasättas att härutinnan gå något längre och exempelvis låta även ett muntligt förordnande inför vittnen göra tillfyllest. Man undgår emellertid i dylikt fall icke att föreskriva en prövning, vilken, av de gjorda utlåtandena att döma, helst torde böra undvikas. Mot den prövning av det skriftliga förordnandet, som i alla händelser blir nödvändig och som torde böra anförtros vederbörande präst, lära däremot befogade anmärkningar icke kunna framställas.

Där skriftligt förordnande, som nu sagts, icke förefinnes, synes riktigast att lita till de efterlevandes omdöme och önskningsar och att alltså låta frågan, huruvida begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum, bli beroende på gjord framställning av de efterlevande.

Tre domkapitel och allmänna svenska prästföreningen hava anmärkt, att uttrycket *närmaste efterlevande* ej vore fullt klart. Liknande uttryckssätt, såsom »närmaste anhöriga» eller »närmaste fränder», förekomma dock i svenskt lagspråk. I förevarande fall läser emellertid ett ännu mera omfattande uttryck böra väljas. Framställning, som här avses, bör nämligen kunna göras jämväl av person, som icke är vare sig frände eller anhörig till den avlidne men ändock av en eller annan anledning stått honom nära, såsom exempelvis den, vilken vid dödsfallet sammanbott med den avlidne, varit i hans tjänst eller haft honom i sin vård, allt tydligen under förutsättning, att icke någon mera närstående framträder. Med hänsyn till det anförda har jag ansett, att uttrycket »närmaste efterlevande» bör utbytas emot »närmaste anhöriga eller de, som eljest stodo den avlidne nära». Samma krets av personer torde åsyftas i jordfästningslagens 3 § 1 stycket och 7 § 2 stycket, då där

talas om sökande till jordfästningens förrättande i annan församling än den, i vilken dödsfallet timat, resp. till liktals hållande.

I ett utlåtande har anförts, att den i tredje stycket av förevarande moment föreskrivna prövningen borde verkställas av präst i den församling, där jordfästningen skall ske, och icke av präst i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet. Såsom de sakkunniga framhållit, erfordras för närvarande enligt gängse praxis, då begravning skall äga rum i annan församling än den, som är rätt inskrivningsort för dödsfall och begravning, tillståndsbevis för begravningen av präst i sistnämnda församling; och även om detta förfaringssätt, med den mera ingående prövning, som av de sakkunniga föreslagits, skulle kunna möta vissa svårigheter i det anmärkta hänseendet, synes i allt fall icke efter vidtagande av de av mig med avseende å prövningen föreslagna ändringarna anledning föreligga att frångå berörda praxis.

8 § 2 mom. skulle enligt de sakkunnigas förslag hava följande lydelse:

2. Ändå att avliden icke tillhörde svenska kyrkan, må jordfästning i kyrkans ordning verkställas av präst, som därom anlitas och därtill finnes villig; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

På sätt de sakkunniga anført lærer det emellertid redan nu icke vara svensk präst förmenat att på vederbörande efterlevandes begäran verkställa jordfästning av kyrkan utomstående avliden; och även om en viss osäkerhet i uppfattningen om gällande rätt på området kanske kommit till uttryck, synas mig dock, såsom redan framhållits, tillräckliga skäl icke föreligga att i 1894 års lag, som ej har avseende å kyrkan utomstående avlidna, inblanda andra bestämmelser i ämnet. Den oklarhet, som tilläventyrs förefunnits i fråga om den gällande rättens innebörd i detta avseende, torde genom den lagändring, som nu föreslås, komma att upphöra.

Ett av de sakkunniga föreslaget 3 mom. till ifrågavarande paragraf bör i stället utgöra paragrafens 2 mom. I detta moment behandlas frågan om viss begravningssceremoni. I samband härmed bör först bringas i erinran, hurusom de sakkunniga rörande kyrkogårdarnas användande vid begravning utan jordfästning i kyrkans ordning anført bl. a.:

Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning kan givetvis användas begravningsplats, som icke är av kyrkan invigd. Enligt kommerskollegii cirk. d. 13 aug. 1838 äga mosaiska trosbekännare begrava sina döda å särskild begravningsplats, som därtill kan utses. Särskilda begravningsplatser för nämnda trosbekännare finnas på några ställen i landet. Därjämte finnes i Stockholm särskild begravningsplats för romersk-katolska trosbekännare. Därutöver förekomma icke, såvitt de sakkunniga hava sig bekant, särskilda begravningsplatser för främmande trosbekännare. Men sådana kunna med vederbörligt tillstånd inrättas för personer, som icke skola jordfästas i svenska kyrkans ordning. Å andra sidan synes intet hindra, att medlemmar av svenska kyrkan erhålla tillstånd att hava enskild begravningsplats, där begravning utan jordfästning i kyrkans ordning icke får förekomma.

I allmänhet äro emellertid för närvarande främmande trosbekännare och kon-

fessionslösa hänvisade till de allmänna begravningsplatserna, och begravning får där äga rum utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Enligt 3 § i 1873 års förordning angående ändring i vissa delar av kyrkolagen m. m. äga nämligen främmande trosbekännare att, efter anmälan hos vederbörande kyrkoherde, på allmän begravningsplats erhålla lägerstad för sina döda. Med främmande trosbekännare förstås här även bekännare av icke kristen tro, och med dessa torde uti ifrågavarande hänseende få likställas de, som icke tillhöra vare sig svenska kyrkan eller något främmande trossamfund. De allmänna begravningsplatserna skola således vara tillgängliga för alla inom landet kyrkoskrivna och andra, som dö inom landet; och uppenbart lärer utan särskilt stadgande vara, att, om det kyrkliga jordfästningstvånget för svenska kyrkans medlemmar häves, jordande å de allmänna begravningsplatserna icke kan förmenas medlem av svenska kyrkan på den grund, att jordfästning i kyrkans ordning icke äger rum.

De sakkunniga anföra vidare:

I nära samband med frågan om rätt att begrava i kyrklig ordning icke jordfäst lik å allmän begravningsplats står frågan om anordnande av begravningsceremonier i sammanhang därmed. Då begravningsceremonierna i det stora flertalet fall omedelbart ansluta sig till själva begravningen och enligt sakens natur böra så göra, torde med rätt till begravning å de allmänna begravningsplatserna böra följa rätt till företagande å dessa av vissa ceremonier. Men givetvis är det ett allmänt och kyrkligt intresse, att platsens helgd icke äventyras genom ceremonier av i ett eller annat hänseende olämplig beskaffenhet. I sådant avseende torde väl gällande bestämmelser om förargelseväckande beteende å allmän plats erbjuda tillräcklig trygghet. Emellertid föreslå de sakkunniga i anslutning till 8 § andra stycket i jordfästningslagen (9 § 1 mom. enligt de sakkunnigas förslag) ett stadgande av innebörd, att vid begravning intet får förekomma, som strider mot förrätningens helgd och allvarliga innebörd. Övervakande härav tillkommer givetvis den myndighet, som har tillsyn över begravningsplatsen. Denna myndighet — kyrkoråd, kyrkogårdsstyrelse eller särskilt utsedd person — äger självfallet att för underlättande av sådant övervakande med de närmaste efterlevande på förhand överenskomma om tid för begravning. Likaledes böra på förhand lämpliga ordningsföreskrifter kunna meddelas.

Beträffande de å kyrkogårdarna uppförda gravkapellen framhålla de sakkunniga, att rätt till gravplats å allmän begravningsplats medför, att även vissa begravningsceremonier må äga rum å allmän begravningsplats. I konsekvens därmed torde även å begravningsplatsen befintligt gravkapell böra för sådana begravningsceremonier upplåtas. Uttryckligt stadgande därom har dock icke synts de sakkunniga vara erforderligt.

I anslutning härtill anföra de sakkunniga vidare rörande kyrkornas upplåtande vid icke kyrklig begravning:

Vida svårare ter sig frågan om kyrkas upplåtande för berörda ändamål. I Danmark är sådant upplåtande vid »borgerlig Begravelse» icke tillåtet, och i Norge har frågan varit föremål för starka meningsbrytningar. Även i vårt land har denna tanke mött starkt motstånd på kyrkligt håll.

För egen del behärta de sakkunniga i hög grad det verkliga behov, som, särskilt å landsbygden, vid otjänlig väderlek föreligger att få kyrkorna upplåtna för anordnande av begravningsceremonier i fall, då jordfästning i svenska kyrkans ordning ej äger rum. Visserligen kan tänkas, att för sådant ändamål andra lokaler, såsom missionshus och ordenshus, kunna finnas tjänliga. Men där så-

dana lokaler o: finnas i kyrkogårdens närhet, ställer sig saken onekligen ömmande.

Å andra sidan kunna icke för rätt till disponerande av kyrka åberopas samma bärande skäl som i fråga om rätt till jordande å kyrkogård. Själva begravningen är i grunden en rent borgerlig angelägenhet och kyrkogården tjänar följaktligen även ett borgerligt ändamål. Men ett religionssamfund tillhörig kyrka är avsedd för gudstjänster och andra kulthandlingar, förrättade enligt samfundets ritual och av dess prästerskap. Det måste under sådana förhållanden naturligen väcka betänkligheter att stadga ovillkorlig rätt för andra än kyrkosamfundets eget prästerskap att i kyrka i anslutning till begravning anordna ceremonier, vilka kanske giva uttryck åt åskådningssätt och livsideal, som starkt kontrastera mot kyrkosamfundets egen förkunnelse och ritual. Mot betänkligheter av denna art är icke tillfyllest ett åberopande av att den avlidne i livstiden må hava tillhört svenska kyrkan, då själva platsen för ceremonierna — kyrkolokalen — i alldes särskild mening tjänar kyrkans rent religiösa syften. Visserligen har förslag varit uppe om åstadkommande av en lagstiftning med syfte att, i vidare utsträckning än vad nu äger rum, möjliggöra och reglera utnyttjande av kyrkolokalerna för profana ändamål. Men innan denna fråga upptagits till behandling och erhållit sin lösning i ett större sammanhang, anse de sakkunniga icke lämpligt att i en enskild punkt och därtill en särskilt grundliga sådan föreslå bestämmelse, som skulle innebära ett avsteg från hittills gällande regel, att kyrkorna utnyttjas för andra än rent kyrkliga ändamål endast i de fall, då vederbörande myndighet anser sig härtill kunna lämna medgivande. De sakkunniga hålla således före, att frågan om kyrkas upplåtande i anslutning till begravning må avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker. Det torde kunna förväntas, att i flertalet fall genom ömsesidigt tillmötesgående och hänsynstagande den ömtåliga frågan kommer att tillfredsställande ordnas. Den alltmer utpräglade toleransen i vårt land mellan olika tänkande på det religiösa området synes innebära ett varsel om att svårigheterna icke böra bliva allt för stora.

Med avseende å rätt till användande av kyrkklockor i anslutning till icke kyrklig begravning anse de sakkunniga, att avgörande betänkligheter icke föreligga mot stadgande av sådan rätt under samma villkor som i fråga om klockringning vid begravning med jordfästning i kyrkans ordning. Visserligen hade i folkmedvetandet den högtidliga klockringningen i kyrkorna genom tiderna omgärdats med en egendomlig, religiöst betonad helgd. Men i grunden vore klockringningen intet annat än en »sammanringning», ett tecken, att menigheten skall komma tillsammans till gudstjänst eller andra kyrkliga kulthandlingar, och som bekant utnyttjades kyrkklockorna på liknande sätt även för vissa profana ändamål, t. ex. mångenstädes vid eldsvådor samt vid allmän mobilisering. Med hänsyn till vad sålunda anförts hava de sakkunniga i sitt förslag upptagit stadgande, att vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning klockringning skall, om det begäres, äga rum i vanlig ordning, d. v. s. i fall, där klockringning vid begravning med jordfästning i svenska kyrkans ordning är tillåten, och på vanliga villkor.

Emot den ståndpunkt, de sakkunniga i nu berörda hänseenden intagit, hava i de avgivna yttrandena framställts åtskilliga invändningar. Beträffande de skäl, som från olika håll åberopats för en annan lösning av hithörande frågor

än den av de sakkunniga föreslagna, tillåter jag mig hänvisa till yttrandena. För min del har jag icke av vad sålunda anförts funnit anledning att frångå de sakkunnigas förslag. Under hänvisning i öfrigt till den av dem förebragta motiveringen anser jag mig böra tillägga följande.

Beträffande frågan om kyrkornas upplåtande vid icke kyrklig begravning synes kritiken till någon del skjuta över målet. De sakkunniga föreslå härutinnan icke någon ändring i gällande rätt. De taga uttryckligen avstånd från tanken att stadga ovillkorlig rätt till kyrkorummets användande vid sådan begravning. Det är således icke — såsom i ett yttrande anförts — fråga om kyrkornas öppnande »för jordfästningsakter av icke kyrklig karaktär, kanske i saknad av varje religiöst moment, ja, eventuellt av direkt irreligiös prägel». De sakkunniga anse emellertid icke heller de av dem i öfrigt föreslagna stadgandena påkalla införande av ett generellt förbud emot kyrkorummets användande vid icke kyrklig begravning utan hålla före, att frågan efter antagande av deras förslag kan lösas på sätt för närvarande sker.

Rätten att disponera över kyrkorna är ej reglerad genom uttryckliga bestämmelser i lag. Något avgörande i rättspraxis, av vilket en allmängiltig slutsats i frågan kan dragas, synes ej heller föreligga. Emellertid lär det enligt tillämpad ordning tillkomma pastor att i första hand bestämma, om kyrkan må upplåtas för andra ändamål än sådana, som sammanhöra med gudstjänstens firande.

Jämväl i fråga om kyrkornas upplåtande vid icke kyrklig begravning delar jag de sakkunnigas uppfattning. Kyrkobyggnaderna upplåtas för närvarande stundom till konserter, föreläsningar och andra liknande ändamål, och exempel saknas ej heller på att jordfästning enligt främmande trosbekännares ritual fått äga rum i kyrka. Givetvis bör kyrkan icke upplåtas för icke kyrklig begravning utan att vederbörande kyrkoherde förvissat sig om att intet kommer att försiggå, som skulle kunna på något sätt kränka rummets helgd. Uppenbart torde ock vara, att viss, ej ringa hänsyn bör tagas till församlingsbornas åsikter och känslor. Att en i någon mån olika praxis sålunda kan uppstå på skilda orter, synes icke vara att betrakta såsom en alltför stor olägenhet. Emellertid torde man i detta avseende kunna hysa fullt förtroende till vederbörande kyrkoherdars självständighet och omdömesförmåga. Att stadga inskränkning i lag med avseende å kyrkornas användande vid icke kyrklig begravning lärer följaktligen vara obehöfligt, och att, på sätt i en del utlåtanden föreslagits, hänskjuta frågan till högre myndighets omedelbara prövning måste med hänsyn till nödvändigheten av ett snabbt avgörande betecknas såsom opraktiskt.

Med avseende å frågan om vissa begravningsceremonier må erinras, att begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning icke är någon nyhet. Sådan begravning förekommer ej sällan, jämväl å kyrkogårdarna; och i samband därmed eller vid sidan om legal jordfästning kunna förekomma religiösa ceremonier av annat slag eller annan högtidlighet. Härvid äro vederbörande tydligt underkastade gällande ordningsföreskrifter såväl i fråga om tid för begravnings förrättande som i andra avseenden, och självfallet får för öfrigt intet företagas, som kan väcka allmän förargelse. Det nya enligt förslaget är, att

statskyrklig jordfästning under vissa förhållanden icke behöver förekomma, fastän den avlidne tillhörde kyrkan. Men detta synes icke föranleda ändrade bestämmelser rörande ordningen å kyrkogårdarna vid begravning utan statskyrklig jordfästning.

Första stycket av den nuvarande 8 § har, som nämnts, ansetts böra undergå jämkning och bildar tillsammans med ett av de sakkunniga (9 § 1 mom. andra punkten) föreslaget, förut omförmält stadgande 1 mom. av 9 §.

Jämknigen påkallas därav, att begravning av avlidnen medlem av svenska kyrkan, oaktat kyrklig jordfästning icke ägt rum, ansetts böra ske å invigd begravningsplats, såvida ej med behörigt tillstånd inrättats enskild begravningsplats. I samband med meddelande av dylikt tillstånd lär Kungl. Maj:t lämna de närmare föreskrifter, omständigheterna påkalla.

Såsom 2 mom. i 9 § har upptagits den nuvarande 9 § (9 § 2 mom. enligt de sakkunnigas förslag) och såsom 3 mom. i 9 § andra stycket av den nuvarande 8 § (9 § 1 mom. första punkten i de sakkunnigas förslag).

Domkapitlet i Växjö och prästföreningen hava uttalat den uppfattningen, att en särskild lagbestämmelse borde meddelas till förebyggande av att å gravvård anbringas bild eller inskrift av stötande innebörd. Med hänsyn till innehållet av sistberörda stadgande i förslaget samt 4 § första stycket i lagen den 24 mars 1916 om nyttjanderätt till gravplats torde emellertid en dylik bestämmelse få anses överflödig.

I enlighet med de av mig nu angivna grunderna har jag låtit inom justitiedepartementet i vissa delar omarbета det av de sakkunniga upprättade lagförslaget. Jämväl de sakkunnigas förslag till ändringar i *förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande* och i *kungörelsen den 14 september 1917 angående villkor för eldbegängelse* torde böra i vissa avseenden undergå jämkning.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning* av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över detta förslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Oskar Adelsöhn.

Bilaga.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2)
angående jordfästning.**

Häri genom förordnas, att 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Den avlidne skall utom i fall, varom i 8 § 1 mom. förmäles, jordfästas på sätt i denna lag sägs av präst i svenska kyrkan (jordfästning i svenska kyrkans ordning).

3 §.

Jordfästningen skall verkställas inom sex veckor efter dödsfallet, där icke giltiga orsaker till längre uppskov äro för handen. Den skall äga rum i den församling, där dödsfallet timat; dock må den kunna förrättas i annan församling, om vederbörande det åstunda.

Jordfästning verkställles å församlingens kyrkogård eller annan begravningsplats eller ock å rum, som församlingen för jordfästning anvisat. I kyrka må sådan jordfästning, varom i 5 och 6 §§ sägs, icke äga rum.

Huruvida den, som avlidit i fängelse, å sjukhus eller å annat därmed jämförligt ställe, må därstädes kunna jordfästas, ankommer på Konungens prövning.

8 §.

1 mom. Har den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, där det begäres av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära; dock icke om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i kyrkans ordning.

Framställning att begravning må äga rum utan jordfästning i svenska kyrkans ordning göres hos präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

2 mom. Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning.

9 §.

1 mom. Den avlidne må, såvida ej annat föranledes av stadgandet i 2 mom. av denna paragraf, icke begravas annorstädes än å kyrkogård eller annan plats, som blivit för sådant ändamål behörigen invigd. Vid begravningen må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

2 mom. På Konungens prövning ankommer huruvida och under vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

3 mom. Kyrkogårdar och andra begravningsplatser skola städse hållas i ordnat och värdigt skick.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1926.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

YTTRAN DEN

AV

DOMKAPITLEN, STOCKHOLMS STADS KONSISTORIUM
OCH HOVKONSISTORIUM SAMT FRIKYRKLIGA SAMARBETS-
KOMMITTÉN OCH ALLMÄNNA SVENSKA PRÄSTFÖRENINGEN

ANGÅENDE

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL
LAG OM ÄNDRING I VISSA DELAR AV
LAGEN DEN 25 MAJ 1894 ANGÅENDE
JORDFÄSTNING M. M.

(Statens offentliga utredningar 1923: 23.)

STOCKHOLM 1925

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

REGISTER.

	Sid.
Domkapitlet i Göteborg	38
» » Härnösand	42
» » Karlstad	42
» » Linköping	30
» » Luleå	43
» » Lund	36
» » Skara	31
» » Strängnäs	31
» » Uppsala	29
» » Visby	45
» » Västerås	32
» » Växjö	34
Hovkonsistorium	47
Konsistorium, Stockholms stads	46
Prästföreningen, Allmänna svenska	50
Samarbetskommittén, Frikyrkliga	48

Sedan utsedda sakkunniga (religionsfrihetskommittén) den 30 december 1922 avgivit betänkande med förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning* m. m. (statens offentliga utredningar 1923:23), har Kungl. Maj:t förelagt samtliga domkapitel, Stockholms stads konsistorium och hovkonsistoriet att avgiva utlåtande i ärendet samt berett frikyrkliga samarbetskommittén tillfälle att däri utlåta sig. Yttranden hava därefter inkommit till justitiedepartementet från nämnda ämbetsmyndigheter och samarbetskommittén ävensom allmänna svenska prästföreningen. De avgivna yttrandena äro av följande innehåll.

Domkapitlet i Uppsala (ärkebiskopen Söderblom, domprosten professorn Litzell, professorerna Reuterskiöld, Linderholm, Runestam och Wetter samt adjungerade ledamoten prosten Leufvén) har anfört:

Domkapitlet anser, att med hänsyn till nu gällande förhållanden i religiöst och kyrkligt avseende införandet av en begravning även utom svenska kyrkans ordning kan vara berättigat, och vill mot bestämmelsen, att sådan må äga rum, då medlem av svenska kyrkan, över 18 år gammal, sådant skriftligen förordnat, icke framställa någon anmärkning. Däremot finner domkapitlet, att bestämmelsen om borgerlig begravning, när skriftligt förordnande saknas, behöver kompletteras så att närmare bestämmelser ges, vilka de »efterlevande» äro, till vilkas begäran prästen i främsta rummet har att taga hänsyn. Konfliktmöjligheterna vid prästens avgörande på denna punkt kan domkapitlet ej dölja för sig, men har på samma gång den förhoppningen, att allvaret inför döden skall hjälpa att övervinna desamma. Vad angår klockringningen anser domkapitlet, att sådan må få förekomma på föreslaget sätt, då den även äger rum vid andra tillfällen än då det direkt gäller svenska kyrkans gudstjänst. Däremot finner domkapitlet det icke riktigt, att kyrkan upplåtes för begravning enligt annan ordning än den svenska kyrkans eller förrättas av andra än den svenska kyrkans därtill förordnade tjänare. Kyrkan är, när det gäller andra gudstjänstliga handlingar — och såsom gudstjänst bör även en jordfästning betraktas — avsedd för sådana, som förrättas enligt svensk kyrklig ordning, och anledning finnes ej att på denna punkt göra ett undantag. Ett sådant medgivande skulle kunna medföra allt annat än önskvärda konsekvenser. I övrigt har domkapitlet intet mot det framställda förslaget att anföra.

Till yttrandet ville ärkebiskopen, domprosten och professorn Wetter för sin del hava fogat följande tillägg, som skulle hava intagits före sista punkten i yttrandet, nämligen:

Dock må för enstaka fall domkapitlet ge sitt tillstånd till begravning i kyrka även efter annan ordning än den svenska kyrkans; särskilt med tanke på de tillfällen, då av staten erkända främmande kristna religionssamfund, som

ej på platsen hava egen kyrka eller eget kapell, framställa begäran om att få förrätta jordfästning i kyrkan. I kyrka må dock under inga förhållanden begravning utan religiös karaktär få äga rum.

Professorn Reuterskiöld anförde i fråga om klockringningen, att han för sin del icke ville medgiva, att sådan finge förekomma annat än vid begravningar enligt svenska kyrkans ordning.

Domkapitlet i Linköping (biskopen Personne, domprosten Bring samt lektorerna rektorn Værnéus, Jacobsson och Witt):

Från tvenne olika håll ha krav framställts på ändrade bestämmelser rörande jordfästning. Dels ha från de fria religiösa sammanslutningarnas sida framkommit önsknningar om, att deras predikanter lika väl som folkkyrkans präster skulle äga att förrätta jordfästning, som i så fall naturligen skulle komma att bära kristlig prägel lika väl som jordfästning, förrättad enligt svenska kyrkans ordning. Dels har ock liknande krav gjorts gällande från deras sida och för deras räkning, som stå främmande för kristen tro och livsåskådning. I båda fallen har religionsfrihetens redan förut i svensk lagstiftning erkända och tillämpade grundsats återopats som stöd för sålunda framställda yrkanden.

Av kommitterades motivering framgår tydligt nog, att de inför ovan antydda, vitt skilda utgångspunkter känt sig försatta i ett ganska svårt dilemma. Egentligen skulle väl de båda olika kraven, därest man ville tillmötesgå dem, följderiktigt lett till förordande av dels en frikyrklig, dels en rent borgerlig jordfästningsform med därtill hörande ritual. Ingendera har av kommitterade föreslagits. Man har å ena sidan icke velat underkasta de frireligiösa samfundet någon statlig kontroll på denna punkt och samtidigt icke blott känt med sig utan uttryckligen påpekat svårigheten, för att ej säga omöjligheten, att skapa en för alla de fria samfundet tillfredsställande jordfästningsform. Å andra sidan har man lika klart insett, att »skall borgerlig jordfästning infogas i rättsordningen såsom ett särskilt institut, måste åt densamma givas en klar och bestämd karaktär, närmast med uttryck i ett borgerligt jordfästningsformulär». Det torde dock, säga kommitterade med rätta, komma att välla betydande svårigheter att avfatta ett dylikt formulär. Och kommitterade erkänna till och med, att för personer med religiös åskådning en jordfästningsakt utan religiöst innehåll skulle verka profanerande och stötande. Kommitterade ha därför stannat för att lämna fullständig frihet för dem, som önska jordfästning enligt annan ordning än svenska kyrkans, att efter eget behag utgestalta akten. Huruvida det kan vara lämpligt och med god ordning överensstämmande att i sådan utsträckning öppna dörren på vid gavel för »olikartade, ej sällan nog så subjektivt färgade åskådningar hos dem, som känna behov av att undandraga sig den kyrkliga jordfästningsakten» att utan hinder göra sig gällande, därom vågar domkapitlet hysa starka tvivelsmål.

Bristen på konsekvens och följandet av klara linjer framträder icke blott på den nu berörda punkten i kommitterades framställning och förslag. Den träder än skarpare i dagen, när fråga blir om rättigheten för dem, som icke önska jordfästning enligt kyrkans ordning, att icke desto mindre vid begravning begagna sig av kyrkans klockor, ja till och med av kyrkans vigda rum. I förra hänseendet erkänna kommitterade öppet, att »klockringningen i kyrkorna i folkmedvetandet genom tiderna omgärdats med en egendomlig religiöst betonad helgd», men trots detta och med stöd av att kyrkklockorna i sällsynta undantagsfall (såsom vid mobilisering, eldfara etc.) nyttjas för profana ändamål göra kommitterade gällande, att klockringningen intet annat är än en sammanringning och att därför ingen betänklighet bör möta vid att använda

kyrkans klockor för att kalla till en rent världslig förrättning. Beträffande användandet av kyrkans gudstjänstrum för jordfästning i strid mot kyrkans ordning erkänna kommitterade, att mer berättigade betänkligheter finnas, ja de peka själva på det minst sagt underliga uti, att andra än vederbörande samfundets präster skulle tillerkännas rätt att i samfundets för gudstjänst avsedda rum »i anslutning till begravning anordna ceremonier, vilka kanske giva uttryck åt åskådningssätt och livsideal, som starkt kontrastera mot kyrkosamfundets egen förkunnelse och ritual». Så starkt ha kommitterade känt det orimliga häri, att de icke i lagförslaget inryckt någon bestämmelse om rätt att använda kyrka för jordfästning efter annan än svenska kyrkans ordning, men väl i motiveringen uttalat sig för att, där dylikt begärdes, det skulle ankomma på den enskilde prästens avgörande i varje enskilt fall.

Enligt domkapitlets förmenande borde det vara självfallet, att de, som försmå kyrkans tjänst vid jordfästningen, också avstode från att bruka dess vigda gudstjänstrum såväl som dess klockor. Framför allt finner domkapitlet det orimligt, att kyrkorna skulle upplåtas för rent världsliga begravningsseremonier, varförutom det — synnerligast under politiskt upprörda tider — lätt kunde befaras, att sådant i samband med dem kunde förekomma, som vore ägnat att kränka kyrkorummets helgd. Och domkapitlet kan så mycket mindre godkänna grundsatsen, att frågan om kyrkans upplåtande i slika fall skulle bero på den enskilde prästens avgörande, som domkapitlet är förvissat om, att detta för prästerskapet skulle medföra svårigheter och förvecklingar, från vilka de givet böra vara fritagna med hänsyn till sin ämbetsutövning.

På grund av vad domkapitlet sålunda anfört finner sig domkapitlet böra bestämt avstyrka lagförslagets godkännande i dess nu föreliggande skick.

Domkapitlet i Skara (biskopen Danell, domprosten Wermerantz samt lektorerna rektorn Larsson, Törnquist, Cederbom och Melander):

Domkapitlet anser det nödigt, att lagen innehåller bestämmelse därom, att i kyrka i regel endast jordfästning enligt svenska kyrkans ordning må förekomma. Det vore obarmhärtigt och skulle lätt leda till stora svårigheter, om det vilade på den enskilde prästen att avgöra, i vilket fall kyrka skulle kunna upplåtas till jordfästning i annan ordning än den svenska kyrkans. Därför borde lagen innehålla sådan bestämmelse som den nämnda och tillika, att, därest begäran i visst fall sker om kyrkas upplåtande för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, biskop eller domkapitel må äga att därom besluta. Det kan nämligen tänkas, att jordfästning ifrågasättes i kyrka utförd av präst i något vår kyrka närstående kyrkosamfund, i vilket fall möjlighet bör lämnas att begagna kyrkorummet.

I övrigt har domkapitlet intet att erinra mot det föreliggande förslaget.

Domkapitlet i Strängnäs (biskopen Ullman, domprosten Norberg samt lektorerna Gustafsson, Tingdal och Löw):

Skulle en lagändring i berörda hänseende arbeta sig fram, anser sig domkapitlet böra göra följande erinringar. Det synes domkapitlet då i första hand uppenbart, att kyrkorna icke kunna eller få upplåtas annat än för jordfästning enligt kyrkans ordning. Och därom bör i lag stadgas.

Vad beträffar begravningsplatserna, vilka till största delen omsluta våra gamla församlingskyrkor, så böra de framdeles som hittills disponeras av medlemmar av svenska kyrkan, som vilja jordfästas i svenska kyrkans ordning, samt av främmande trosbekännare, vilka jämlikt kungl. förordningen angående främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 bildat av staten erkända församlingar. För andras räkning torde kunna ifrågasättas, huruvida icke särskilda

begravningsplatser böra anordnas i likhet med vad förhållandet är för mosaiska trosbekännare. Rörande kostnaderna härför torde utredning böra ske. Man kunde annars befara, att våra vigda griftegårdar med deras kristliga symboler och eventuellt kyrkor bleve mötesplatser, där det för vår kristna tro dyrbaraste gjordes till föremål för hån och förakt.

Även mot användning av kyrkklockor vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning kunna med skäl vissa betänkligheter uppställas.

Till sist vill domkapitlet påpeka, att begravning utan jordfästning i kyrkans ordning icke må medgivas i andra fall, än där den avlidne skriftligen tillkännagivit sin vilja i detta hänseende eller då föräldrar besluta därom för sina minderåriga barn. Lagförslagets försök att överlämna till pastor prövningen i vissa fall av en avlidens intentioner måste bestämt tillbakavisas. Ett dylikt avgörande låge i många fall icke inom möjlighetens område och skulle i ett flertal fall leda till ändlösa, obehagliga förvecklingar.

Lektorn Fransén anförde:

Tiden synes vara kommen för detta nya steg på religionsfrihetens väg. På detta område liksom på andra bör kyrkan fritt bjuda människorna sin förkunnelse, vare sig det sker genom predikan eller andra kulthandlingar.

Sedan lång tid tillbaka hava vissa frikyrkliga sammanslutningar inom svenska kyrkan vid åtskilliga tillfällen tillämpat det tillvägagångssättet, att i anslutning till döds gravsättning samfundets predikant i närvaro av de anhöriga förrättat begravningssceremonier, vilka av dessa betraktas som den egentliga jordfästningen, varefter för vederbörande prästman återstår att, efter gravsättningen och sedan de anhöriga avlägsnat sig, jämlikt sin ämbetsplikt förrätta den legala jordfästningsakten. I några sådana fall har den senare kult-handlingen av ett eller annat skäl uteblivit, emedan gällande lagstiftning varken meddelat straffpåföljd för begravning utan legal jordfästning eller anvisat annan utväg för upprätthållande av de angående jordfästning givna bestämmelserna.

Det föreliggande lagförslaget åsyftar bland annat att förebygga sådan dubbel jordfästning, som förut nämnts. Mot detta syftemål synes intet vara att erinra, liksom ej heller mot förslaget principiella ståndpunkt.

Beträffande vissa detaljer i lagförslaget kan man ju vara tveksam. Vad särskilt angår den viktiga 8 § skulle jag vilja föreslå följande lydelse:

»1. Har avlidne medlem av svenska kyrkan i livstiden efter uppnådd ålder av aderton år antingen genom bevitnad skrift eller muntligen inför vittnen förordnat om sin begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, om det av de närmaste efterlevande begäres.

2. Ändock att» — — — — o. s. v. enligt förslaget.

Domkapitlet i Västerås (biskopen Billing, domprosten Fåhræus, lektorerna Landtmanson, Hjertén, Liedgren och Stadler samt adjungerade ledamoten folkskolinspektören Garpe):

Mot grundprincipen i det föreliggande förslaget har domkapitlet ingen invändning att göra. Även om något allmännare behov av en reform i nu föreslagna riktning svårligen kan sägas hava framträtt, har dock det i den gällande ordningen ingående tvångsmomentet onekligen på sina håll gjort sig känt såsom sådant och framkallat en reaktion, som bland annat tagit sig uttryck i en del ganska pinsamma konflikter i fråga om formen för jordfästnings för-

rättande. Under sådana förhållanden kan det icke vara kyrkan värdigt eller ligga i hennes verkliga intresse att söka fasthålla principen om den kyrkliga jordfästningens, i vad det gäller personer, som ej uttryckligen utträtt ur kyrkan, obligatoriska karaktär. Det konsekventa genomförandet av den grundsatsen, att kyrkan visserligen erbjuder sin tjänst åt alla, som önska mottaga den, men icke tvingar den på någon, måste fastmer även från kyrkans sida betraktas såsom en vinst, särskilt från den synpunkten, att den rent religiösa motivering, som djupast uppbär hennes organisation såsom folkkyrka, därigenom tydligare framträder.

Den möjligheten, att genomförandet av det föreliggande förslaget kan komma att på den rådande folkseden i ett särdeles ömtåligt hänseende utöva ett ganska ödesdigert inflytande, låter sig visserligen icke helt bestridas. Dock finnas, såsom ock av kommitterade framhållits, flera faktorer, som äro ägnade att i väsentlig grad mildra farhågorna i denna riktning. Emellertid kan det onekligen från den angivna synpunkten synas önskvärt, att även formen för begravning utan kyrkans medverkan bleve i någon mån genom lag reglerad. Vid närmare övervägande av de kommitterades utredning i detta hänseende har domkapitlet dock funnit de övervägande skälen tala för den ståndpunkt, vid vilken de kommitterade slutligen stannat, och enligt vilken jordfästning i svenska kyrkans ordning alltjämt skulle förbliva den enda lagligen reglerade form för begravning.

Medan de kommitterade i sitt lagförslag utgått från den förutsättningen, att rätt till gravplats å kyrkligt invigd begravningsplats skulle stå öppen även för dem, som icke jordfästas i kyrkans ordning, samt i detsamma upptagit en uttrycklig bestämmelse därom, att klockringning även vid begravning i annan ordning skall, om så begäres, i vanlig ordning äga rum, hava de ifråga om upplåtande av gravkapell och kyrka för sådan begravning icke ansett sig böra föreslå några särskilda bestämmelser. Av motiveringen framgår emellertid, att de ifråga om gravkapell anse dess upplåtande även för jordfästning i annan form än den kyrkliga såsom en konsekvens av vad om begravningsplatsen skulle komma att gälla, men däremot ansett, att den ömtåliga frågan om kyrkas upplåtande i dylika fall bör få »avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt som eljest vid kyrkas upplåtande sker». Mot kommitterades ståndpunkt i det sist nämnda hänseendet måste domkapitlet, som i övriga punkter — även i vad upplåtelsen av gravkapell och därmed jämförliga platser angår — ansluter sig till kommitterades uppfattning, inlägga en bestämd gensaga. Kommitterades uttalande, att »den allt mer utpräglade toleransen i vårt land mellan olika tänkande på det religiösa området synes innebära ett varsel om att svårigheterna icke böra bliva allt för stora», synes domkapitlet ur flera synpunkter missvisande. Vad som hindrar domkapitlet att biträda de kommitterades ståndpunkt är emellertid icke blott hänsynen till de slitningar och konflikter, till vilka den av dem förordade ordningen måste leda, utan också och främst rent principiella grunder. När öppnandet av möjligheten till kyrkornas upplåtelse för begravningsakter av icke kyrklig karaktär understundom, såväl av anhängare som motståndare till kommitterades ståndpunkt, betecknats såsom blott ett ytterligare steg i samma riktning, som markeras av medgivandet av rätt till gravplats åt alla avlidna å de kyrkligt invigda begravningsplatserna eller av klockringning jämväl vid begravningar av icke kyrklig karaktär, synes detta domkapitlet så litet träffande, att fastmer, om saken betraktas från rent religiös synpunkt, här ett direkt motsatsförhållande måste sägas äga rum. De båda förstnämnda stadgandena måste, såsom innebärande ett förstärkande av helgden i jordfästningsakten och kring de dödas vilorum, även från kyrkans sida betraktas icke såsom ett nödtvunget medgivande utan såsom en förmån. Öppnandet av kyrkorna för jordfästningsakter

av icke kyrklig karaktär, kanske i saknad av varje religiöst moment, ja, eventuellt av direkt irreligiös prägel, skulle däremot i rak motsats härtill innebära ett försvagande av den religiösa helgd, som kyrkan måste göra allt för att åt sina kyrkor bevara. Då kommitterade i detta sammanhang omnämna de förslag, som någon gång framkommit rörande åstadkommande av en lagstiftning med avsikt att, i vidare utsträckning än vad nu äger rum, möjliggöra och reglera utnyttjande av kyrkolokalerna för profana ändamål, kan domkapitlet icke underlåta att uttala, att en dylik lagstiftning enligt dess uppfattning skulle innebära ett ödesdigert steg tillbaka, och att utvecklingen fastmer, enligt dess förmenande, bör gå i rakt motsatt riktning. Vikten för hela vårt folkliv av att kyrkorummets religiösa helgd och stillhet omsorgsfullt bevaras borde även av de med kyrkan olika tänkande kunna uppskattas. På grund av det anförda anser sig domkapitlet bestämt böra påyrka, att i lagen, i likhet med vad exempelvis i den danska lagstiftningen skett, en bestämmelse införes därom, att i kyrka endast jordfästning i kyrklig ordning må äga rum.

I övrigt har domkapitlet endast på en punkt funnit anledning till anmärkning mot de av kommitterade framlagda författningsförslagen, nämligen i fråga om förutsättningarna för begravning av medlem av svenska kyrkan utan kyrklig jordfästning ävensom för jordfästning i svenska kyrkans ordning av utom kyrkan stående. Det av de kommitterade i förstnämnda hänseende framlagda förslaget innebär, att vederbörande församlingspräst i de fall, då den avlidne ej själv skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrklig ordning, men en anhållan i sådan riktning av de anhöriga framställes, skulle hava att pröva sådan framställning från synpunkten av huruvida särskild anledning föreligger till antagande, att den skulle strida mot den avlidnes i livstiden hysta önskan. En sådan prövningsplikt måste för en samvetsgrann präst komma att kännas särdeles tryckande, och bestämmelsen kan lätt komma att föranleda konflikter, som i en situation av så säreget ömtålig art måste bliva utomordentligt pinsamma. Enklast skulle denna svårighet undvikas, om man ansåge sig i likhet med vad på andra håll skett kunna göra befrielse från kyrklig jordfästning ovillkorligt beroende av testamentariskt förordnande från den avlidnes sida. Med hänsyn särskilt till den djupa betydelse, som jordfästningsakten för den avlidne närmaste äger, anser sig dock domkapitlet icke kunna förorda denna utväg. Däremot vill domkapitlet föreslå införandet av ett stadgande, att de närmast efterlevande i dylika fall skola hava att till sin begäran foga en skriftlig förklaring därom, att denna enligt deras bestämda övertygelse står i överensstämmelse med den avlidnes önskan. Under denna förutsättning synes ansvaret för avgörandet i dylika fall utan risk helt kunna lämnas i de närmast efterlevandes hand. I analog riktning synas ock bestämmelserna om de förutsättningar, under vilka utom kyrkan stående må kunna erhålla kyrklig jordfästning, böra omarbetas.

Domkapitlet i Växjö (biskopen Lindberg, domprosten Ekedahl samt lektorerna Larsson, Borelius och Pira):

Den förändring i nu gällande lag, som förslaget avser, gäller rätt till s. k. borgerlig begravning eller, såsom det i förslaget heter, rätt till begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Såsom det religiösa läget i vårt land nu är, synes det beklagligtvis icke finnas någon annan utväg, än vad som föreslås. Emot en del av förslagets bestämmelser har domkapitlet dock anmärkningar att göra.

Begravning utan jordfästning i kyrkans ordning skall enligt förslaget ske, om avlidne medlem av svenska kyrkan i livstiden efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat därom. Är ej sådant fall för handen, som nu nämnts,

skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då de närmaste efterlevande sådant begära, dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan. Prövningsrätten tillkommer präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet. Den andra punktens bestämmelser äro synnerligen oklara och betänkliga. Först torde det vara svårt att avgöra vad som menas med de närmaste efterlevande. Ändå svårare blir det för prästen att avgöra, om en eller flera av dessa närmast efterlevande äro av olika mening. Synnerligen svårt kan det också vara att finna skäl till antagande, att jordfästning utan kyrkans ordning skulle strida mot den avlidnes önskan. Hela detta moment är alltså otillfredsställande i de avseenden, som nu anmärkts, men också därutinnan, att det vill inrymma åt efterlevande en rätt, som de icke böra äga över en avlidnes stoft, och däri, att det i oklara bestämmelser vill undandraga lagstiftningen ansvaret och lägga det på prästen. Domkapitlet får därför bestämt avstyrka detta andra moment.

De sakkunniga anse sig icke böra föreslå, att kyrka skall upplätas för begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, utan att detta må avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkans upplåtande sker. Detta kan leda därefter, att *en* präst icke upplåter sin kyrka till nyssnämnda slag av jordfästning, *en annan* efter starka påtryckningar, som han av något skäl haft svårt att motstå, upplåter kyrkan. Alltså skulle kunna uppstå olika praxis här och där, kanske i grannförsamlingar, något som säkert skulle offentligen påtalas och kunna vålla obehag för prästen och stridigheter inom församlingarna. För undvikande av allt sådant och framför allt därför, att då kyrkolokalen, såsom de sakkunniga säga, i alldeles särskild mening är avsedd att tjäna kyrkans rent religiösa syften, så bör denna dess karaktär icke på något sätt grumljas. Detsamma gäller också varje annat till allmän gudstjänst invigt rum. Bestämmelse bör således i lagen införas, att i för allmän gudstjänst invigt rum ej må förrättas annan begravningshögtidlighet än den, som sker enligt svenska kyrkans ordning.

De sakkunniga föreslå, att vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning. Men klockorna höra till templet och klockringningens innebörd är av religiös art. De syfta att föra tankarna till maningen att rätt mottaga den Gud, vars ord förkunnas i templet. Så gott som varje kyrkklocka i vårt land bär en inskription med dylik maning. Denna klockringningens betydelse förändras ej däraf, att klockorna pläga användas vid vissa samhällets nödtillfällen, såsom vid eldsvåda eller mobilisering.

Att nu använda klockringning vid tillfällen, då man bestämt reagerar emot en begravning av religiös karaktär, synes vara både inkonsekvent och för församlingens religiösa känsla sårande. Det skulle ju ock förändra och förvanska klockringningens djupaste innebörd till att bliva möjligen endast en påminnelse om döden men icke om Gud och det eviga livet. Domkapitlet avstyrker av anförda skäl denna bestämmelse.

Förordnande eller framställning om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning skall prövas av präst i den församling, som är rätt inskrivningsort för dödsfallet. Om en person avlider och skall begravas på förenämnda sätt i en församling, där han icke är kyrkoskriven, synes prövningsrätten knappast kunna ske av präst i kyrkoskrivningsförsamlingen. Skrivelse i ärendet dit kan taga flera dagar, de närmaste efterlevande äga ju att bestämma i vissa fall om sättet för jordfästningen, men dessa finnas vanligen icke i kyrkoskrivningsförsamlingen, när dödsfallet sker, utan å den ort, där dödsfallet och jordfästningen skall ske. Där kan prövningen ske lätt, men ej å den förra orten.

Förslaget bör i denna punkt ändras så, att prövningen skall ske av den präst, där jordfästningen skall ske.

Vid jordfästning utan svenska kyrkans ordning skall ju ej, såsom hittills alltid skett, präst tillspörjas om tiden för jordfästningen. I detta fall utsättes tiden ofta efter andra påverkande omständigheter. Det skulle då kunna hända, att tiden för jordfästningen bestämmes så, att inga hänsyn tagas till kyrkans gudstjänsttid eller till en kyrklig jordfästning, som förut utsatts. Sådant måste undvikas. Domkapitlet anser, att ingen annan möjlighet finnes härför, än att i lagen införas motsvarande bestämmelser, som finnas i danska lagen, d. v. s. att begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning må icke ske samtidigt med annan begravning på samma kyrkogård eller begravningsplats, ej heller må den utsättas under gudstjänsttid eller under omständigheter, varigenom den kan verka störande på gudstjänsten eller kyrkliga handlingars förrättande i kyrkan.

Uti § 9: 1 heter det, att vid begravning må intet förekomma, som strider emot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Om överträdelse av detta skulle förekomma, något som lätt kan tänkas, saknas straffbestämmelser, vilka synas nödvändiga, om bestämmelsen skall bliva effektiv.

Till denna punkt bör ock läggas en mening om att anstötlig inskrift eller bild på grav ej får förekomma.

Domkapitlet får på grund av det anförda i underdånighet hemställa, att lagen omarbetas och därvid beaktas de anmärkningar, som nu framställts.

Lektorerna Cavallin och Rosén instämde för sin del i de sakkunnigas förslag.

Domkapitlet i Lund (utlåt. undertecknat av biskopen Billing, uppsatt av professorn Aurelius):

Domkapitlet kan för sin del icke finna, att — om man bortser från de från frireligiöst håll framburna önskemålen om rätt för frireligiös själasörjare att i stället för präst inom svenska kyrkan förrätta jordfästning — kravet på »borgerlig begravning» uppbäres av någon inom bredare lager av befolkningen förefintlig opinion. Ett uttryck härför ge också kommitterade, när de s. 32 yttra: »Får man döma av den opinion, som i första hand framfört kravet på hävande av det kyrkliga jordfästningstvånget, torde en lagstadgad frihet härutinnan, åtminstone under den första tiden, företrädesvis komma att utnyttjas inom frireligiösa kretsar; — — — I fråga om övriga samhällsgrupper torde med all sannolikhet, här som i Danmark, den kyrkliga jordfästningen i regel komma att begagnas.» Kyrkans ritual vid jordfästningen har också den på en gång högtidliga och enkla karaktär, som tillförsäkrat den en särskild vördnad och pietet även hos sådana, som icke stå i någon personlig förbindelse med kyrkans liv. Det är karakteristiskt, att kommitterade tänka sig, att vid »borgerlig begravning» önskan kan göra sig gällande att vid ceremonien upptaga den kyrkliga jordfästningens jordpåläggningsceremoni tillika med de — för att tala med kommitterade — »gamla, djupt gripande och innehållsriga ord, som i svenska kyrkans ritual beledsaga de tre skovlarna mull på kistan» (s. 37). Även om kommitterade i sin förmodan om dylikt övertagande av denna ceremoni närmast tänkt på föranstaltande av begravning från »kristna trossamfunds» sida, så ligger dock i deras anmärkning ett vittnesbörd om den helgd, varmed det allmänna medvetandet omger denna jordfästningsaktens begynnande handling och ord.

Emellertid vill domkapitlet icke förneka, att skäl finnas, vilka tala för ett tillmötesgående från kyrkans sida av den önskan om rätt till begravning utan kyrklig jordfästning, som gjort sig hörd inom svenska riksdagen och nu av kommitterade framläggas. Den uppfattning är icke oberättigad, som fram-

håller, att kyrkan icke bör påtvinga den sin tjänst, vilken bestämt sagt ifrån, att han icke önskar mottaga den. Och det hör till erfarenheten, hur pinsamt en präst måste känna det att förrätta den kyrkliga jordfästningen i ett sådant fall, där — såsom kommittén uttryckt det — »den avlidnes och de anhörigas livsåskådning och livsföring stå i utpräglad motsättning till kyrkligt och religiöst liv över huvud» (s. 27).

Om domkapitlet låter dessa skäl väga tungt och därför för sin del icke vill avstyrka den ändring av lagen, som inför rätt till begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, så anser domkapitlet det vara av stor vikt att i samband därmed framföra vissa erinringar.

Den första gäller orten för den borgerliga begravningsakten. Mot en rätt för dem, som icke begravas med kyrklig jordfästning, att få sin vilostad på kyrkogården vill domkapitlet icke resa någon invändning. Men väl mot kyrkornas upplåtande för den borgerliga begravningssceremonien. Kommitterade ha haft känsla för det betänkliga i ett dylikt upplåtande och därför avstått från att föreslå någon lagbestämmelse i den riktningen. Emellertid hålla kommitterade samtidigt en väg öppen, varigenom kyrkornas upplåtande dock skulle möjliggöras. De anse nämligen, att frågan »må avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker». »Det torde» — fortsätta de — »kunna förväntas, att i flertalet fall genom ömsesidigt tillmötesgående och hänsynstagande den ömtåliga frågan kommer att tillfredsställande ordnas. Den allt mer utpräglade toleransen i vårt land mellan olika tänkande på det religiösa området synes innebära ett varsel om att svårigheterna icke böra bli alltför stora» (s. 38).

Domkapitlet vill häremot bestämt yrka, att frågan om kyrkas upplåtande för borgerlig begravningssceremoni avgöres genom en klar och otvetydig lagbestämmelse. Kommitterades förslag i denna punkt är icke tillfredsställande. Avgörandet skulle överflyttas på enskilda personer; svårigheter skulle kastas på prästerna. Säkerligen skulle för prästerna under dylika förhållanden behovet bli starkt kännbart att slippa ifrån uppgiften att vara den avgörande parten. Här måste lag bestämma. Och i vilken riktning dess bestämmelse bör gå, därom råder för domkapitlet ingen tvekan. Kommitterade själva framföra de betänkligheter, som det måste väcka, om i en kyrka ceremonier anordnades, »vilka kanske giva uttryck åt åskådningssätt och livsideal, som starkt kontrastera mot kyrkosamfundets egen förkunnelse och ritual». Och kommitterade hänvisa i detta sammanhang därtill att »själva platsen för ceremonierna — kyrkolokalen — i alldeles särskild mening tjänar kyrkans *rent religiösa* syften» (s. 38). Vill man verkligen slå vakt om denna princip och skapa garanti för att den upprätthålles, synes domkapitlet den enda vägen vara, att upplåtande av kyrkorna förbehålles kyrklig jordfästning. Detta ensamt ger den fulla säkerheten för att icke sådant kommer att ske inom kyrkans väggar, som man med hänsyn till lokalens »tjänande av rent religiösa syften» vill hålla borta från densamma. Det förtjänar i detta sammanhang fastslås, att — enligt vad kommitterade påpekat — kyrkornas användning vid begravningar utan medverkan av folkkyrkans präster icke på något håll ifrågasattes i Danmark vid tillkomsten av den lag, som därstädes reglerar förhållandena vid »borgerlige Begravelser» (s. 51, se ock s. 38).

Vad användningen av klockringning vid borgerlig begravning beträffar, skulle visserligen enligt domkapitlets mening invändning kunna göras. Klockringningen är, såsom kommitterade uttrycka det (s. 38), »en 'sammanringning', ett tecken, att menigheten skall komma tillsammans till gudstjänst eller andra kyrkliga kulthandlingar»; och det är klart, att det är *därför* den också omgärdats med den egendomliga, religiöst betonade helgd, som kommittén konstaterar, att den äger i folkmedvetandet (s. 38). Vid borgerliga begravningar

kan emellertid sådant förekomma, som är stötande med avseende på det, som utgör innehållet i »gudstjänst eller andra kyrkliga kulthandlingar». Trots det, som utifrån denna synpunkt kan invändas, anser dock domkapitlet, att ett bruk av klockringning vid borgerlig begravning *kan* medgivas och att frågan härom ligger på ett annat plan än frågan om själva kyrkolokalens uppåtande.

En erinring beträffande borgerliga begravningsceremonier, vilken det till sist för domkapitlet är angeläget att framhålla, gäller tillseendet av, att dessa ceremonier icke under några förhållanden må genom de former, som därvid iakttagas, genom tal eller sång störa pågående gudstjänst eller annan kyrklig förrättning. I den danska lagen finnes en bestämmelse om uppsikt över, »at den (borgerlig Begravelse) icke ansættes til en Tid og under Omstændigheder, hvorved den kan virke forstyrrende paa Gudstjenestes Afholdelse eller kirkelige Handlings Foretagelse i Sognekirken» (s. 49). Till den av kommitterade föreslagna lagbestämmelsen »vid begravning må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd», bör enligt domkapitlets uppfattning fogas ett moment av ungefär det innehåll, som möter i ovan anförda passus i den danska lagen.

Professorn Herner, med vilken professorn Holmquist förenade sig, var i så måtto av skiljaktig mening, att han ville förorda, att lagen finge en sådan avfattning, att borgerlig begravning kunde få äga rum i kyrka efter pastors medgivande, så vida jordfästningen förrättades efter ett av kyrklig myndighet godkänt evangeliskt-lutherskt ritual.

Domkapitlet i Göteborg (utlåt. undertecknat av domprosten Rexius), som inhämtat yttranden av kontraktsprostarna P. Rydholm och C. Christenson samt kyrkoherden i Göteborgs Vasa församling C. H. Thölén, anför för egen del, att domkapitlet finner sig kunna tillstyrka bifall till förslagen med de av kontraktsprosten Rydholm föreslagna ändringar.

Kontraktprosten Rydholm anför i det återopade yttrandet:

Då jag var med i riksdagen, när denna fråga var före år 1917, känner jag ställningen och anser det vara fruktlöst att sätta sig emot en sådan lagstiftning, som i detta betänkande åsyftas, detta så mycket mer, som jag är övertygad om att, om de blott få sin önskan igenom, de mycket sällan komma att begagna den erhållna rätten.

I förslaget till § 8 mom. 3 säges det, att vid begravning utan kyrklig jordfästning skall klockringning äga rum, om det begäres. Men ingenting nämnes därom, huruvida begravning får ske å kyrkans invigda begravningsplats. Möjligen har det ansetts självklart, men så är det icke. Blir ingenting bestämt därom, så blir följden den, att den ene prästen medger och den andre vägrar begravning å kyrkogård, med därav följande trassel och processer. Bäst torde vara, att det bestämmes, att alla lik skola begravas å kyrkogården, vare sig de blivit jordfästa i kyrkans ordning eller ej.

Däremot torde det böra bestämmas, att sådana ceremonier med tal och sång m. m., som tilläventyrs kunna förekomma vid en begravning utan jordfästning, icke få förekomma i församlingens kyrka. Det är icke uteslutet, att krav kunna framställas att få till sådan qvasi-jordfästning använda kyrkan, och pastor behöver stöd av lag för att kunna vägra sådant oskick. I sammanhang därmed bör det förbjudas att företaga sådan begravning å vid kyrkan belägen kyrkogård, under det att gudstjänst där förekommer. Då man känner kynnet

hos dissenters, förstår man, att det kan vara påkallat att skydda församlingens gudstjänst från störande tillställningar.

Då frågan var före i riksdagen, var det meningen, att det skulle lämnas åt vissa predikanter i friförsamlingar att jordfästa sina församlingars medlemmar samt att åt någon person skulle lämnas förordnande att förrätta så kallad borgerlig jordfästning, då man ingen religiös akt ville hava. Jag anser det vara en förtjänst hos det nu föreliggande förslaget, att man lämnat detta och icke vet av någon annan jordfästning än kyrklig och icke tager i betraktande sådana ceremonier, som tilläventyrs kunna förekomma vid begravning utan jordfästning, utan tager alla sådana begravningar såsom borgerliga.

Vid diskussionen i riksdagen betonades särskilt nödvändigheten av att dödsfallet och begravningen bliva vederbörligen anmälda till död- och begravningsboken. Nu föreslås visserligen, att framställning om borgerlig begravning skall prövas av präst, som för kyrkoböckerna i församlingen, vilket väl anses garantera, att dödsfallet blir hos honom anmält. Men när man känner det bittra hat mot präster, som finns hos somliga dissenters och hos kristendomsfiender, så kan man frukta, att det kan förekomma, att man helst vill slippa att få med prästen att göra och därför ställer till med begravning utan att fråga prästen. Förslaget anser sig tydligen ha sörjt för denna angelägenhet på bästa sätt genom det stadgande, som införts i § 27 i kyrkoskrivningsförordningen, att den, som förvaltar begravningsplats, skall skyndsamt till vederbörande pastor göra anmälan om skedd begravning. Men då begravningen redan skett, är det i många fall för sent att komma med sådan anmälan. Det kan då hända, att begravning utan jordfästning ägt rum utan att pastor satts i tillfälle att pröva, om den lagligen fått ske. Och det kan hända, att pastor icke kan få reda på, vem det är, som blivit begravnen, då han kanske icke är i församlingen kyrkoskriven eller icke skriven å uppgivet ställe. Mom. 3 av förslaget till ändring av kyrkoskrivningsförordningen bör därför givas den lydelsen, att den, som förvaltar begravningsplats, skall tillse och ansvara för att ingen begravning får företagas utan att intyg företes att dödsfallet blivit vederbörligen anmält och begravning beställd till viss dag. Någon anmälan sedan, att begravningen skett, torde icke behövas. Och det är en underlig bestämmelse, att kyrkorådet, som förvaltar kyrkogården, skulle lämna meddelande till sin ordförande om alla begravningar, som verkställts å kyrkogården och som han i de flesta fall själv anordnat och varit med om.

I förslaget till ändring av kungörelsen om villkor för eldbegängelse 8 § torde för tydlighetens skull böra utsägas, att det vederbörliga intyget skall vara utfärdat av pastor. Detta har icke förut behövt sägas, då intyget blott skulle handla om verkställd jordfästning, vilket intyg givetvis alltid var lämnat av präst. Men då det vederbörliga intyget även kan innehålla, att den döde icke blivit jordfäst, skulle det kunna hända, att ett intyg godkändes, som avgivits av annan person, och ett lik kunde komma att bräunas utan att dödsfallet ens blivit anmält.

På grund av det anförda anser jag, att följande ändringar böra påyrkas:

Lagen angående jordfästning 8 § 3.:

Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning må församlingskyrkan icke användas till utförande av begravningsceremonier. Liket skall begravas å allmän begravningsplats eller å med Kungl. Maj:ts tillstånd anlagd enskild begravningsplats, men sådan begravning får ej förekomma å invid kyrka belägen begravningsplats vid tillfälle, då gudstjänst i kyrkan pågår. Klockringning i vanlig ordning må, om det begäres, äga rum.

Förordning angående kyrkoböckers förande § 27 3.:

Myndighet eller annan, som förvaltar begravningsplats, skall tillse och är

ansvarig för, att ingen begravning verkställs, utan att pastors intyg företes, att dödsfallet blivit vederbörligen anmält och begravning beställts till viss dag. Rörande inskrivning i död- och begravningsboken gäller vad ovan är stadgat angående jordfästning.

Kungörelsen om villkor för eldbegängelse 8 §:

Innan eldbegängelse företages, skall till styrelsen för anstalten av pastor utfärdat intyg — — — äga rum.

Från beslutet voro domprosten Rexius, kyrkoherden Tiedje och prosten Wieselgren skiljaktiga och yttrade:

Domprosten Rexius:

Jag anser, att, så länge en statskyrka finnes, varje avliden, som icke varit främmande trosbekännare eller i laga ordning anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, skall jordfästas enligt denna kyrkas ordning. Jag avstyrker därför hela det av religionsfrihetskommittén framlagda förslaget.

Kyrkoherden Tiedje och prosten Wieselgren:

Ifrågavarande förslag angående borgerlig begravning befriar pastor från skyldigheten att jordfästa, när den döde i livstiden förordnat om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning. Detta måste anses vara en stor fördel, enär härigenom förebyggas situationer, som äro pinsamma för såväl kyrkans tjänare som begravningsgästerna.

Enär emellertid förslaget dels medgiver, att vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning klockringning må äga rum i vanlig ordning, om så begäres, dels ock förutsätter, att fråga om kyrkas upplåtande för borgerlig begravning må avgöras av pastor efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt som eljest vid kyrkas upplåtande sker, måste vi avstyrka detta. Därigenom att prövningsrätten i nyssberörda hänseende tillkommer pastor kommer å ena sidan denne ofta att försättas i en synnerligen brydsam belägenhet, ut-satt som han blir för klander vare sig han medgiver eller vägrar kyrkans upplåtande, särskilt om hans kollega eller kolleger inom pastoratet hava en mot hans avvikande mening i frågan, och göras å andra sidan de enskilda församlingsmedlemmarnas önskemål beroende av pastors subjektiva uppfattning i saken.

Slutligen tillåta vi oss såsom vår mening framhålla, att lagen om borgerlig begravning bör hava till förutsättning lag om fritt utträde ur statskyrkan.

De omförmälda yttrandena av kontraktsprosten Christenson och kyrkoherden Thölen äro av följande lydelse:

Kontraktsprosten Christenson:

Det kan ju hända, att det krav på s. k. borgerlig begravning, som föranlett detta betänkande och förslag, ej låter sig tillbakavisas, ehuru det enligt min mening är mera uppkonstruerat och uppagiterat än buret av något verkligt, mera allmänt förefintligt behov. Det skulle ju också kunna hända, att, om det genom lagstiftning i önskad riktning tillmötesgås, man mycket sällan kommer att begagna sig av den erhållna rätten. Men det ligger dock något högst motbjudande uti att gång på gång giva efter för krav, som (gång på gång) komma fram i den s. k. samvetsfrihetens namn, och uppgiva utan vidare det ena stycket efter det andra av vad vi kalla kyrkligt och kristligt, även om detta kan sägas ligga närmare periferien. Ett är visst: det verkar icke stärkande och uppbyggande på vårt kyrkfolk att bevittna den ena eftergiften efter den andra för krav, vilkas egentliga innebörd är en del av det undermineringsarbete gentemot kyrka och kristendom, som så ivrigt bedrivs utifrån, d. v. s. av dem, som ställt sig utanför dess rämärken.

Då jag uttrycker mig så, är det *icke* min mening, att, i det fall som nu föreligger, kyrkan skall påtvinga någon »jordfästning i kyrkans ordning», men att kyrkan *icke* bör låna sig till att på något sätt celebrera en begravning, vars anordning innebär en opposition mot kyrka eller kristendom. Man borde ju också kunna förvänta, att de, som känna sig så skilda från kyrkan, att de ej vilja jordfästning i kyrkans ordning, skulle vara så konsekventa, att de ej ville för sina begravningssceremonier göra anspråk på något som helst annat av de moment, de stycken, som ingå i begreppet »kyrklig begravning», såsom tacksägelse från predikstolen, tillgång till kyrka, kyrkogård och klockringning. Det bör även i detta fall vara klara linjer och icke suddiga sådana.

Ut från dessa synpunkter vill jag hävda följande:

1. Avliden medlem i svenska kyrkan skall jordfästas i svenska kyrkans ordning, såvida icke, på sätt nedan angives, föreskrift givits om s. k. borgerlig begravning. Såsom borgerlig räknas således varje begravning, som icke är förenad med jordfästning i svenska kyrkans ordning.
2. Borgerlig begravning må medgivas avliden medlem av svenska kyrkan, som efter uppnådd ålder av 18 år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.
3. Vid borgerlig begravning, för vilken kyrka ej må upplätas, får ej förekomma »tacksägelse» i den ordning kyrkohandboken föreskriver, ej heller klockringning. Den dödes gravsättning må äga rum i församlingens kyrkogård *endast* då annan gravplats icke är anordnad, men torde de, som ej vilja begravning enl. kyrkans ordning, kunna åläggas att föranstalta om egen begravningsplats.
4. Det vore praktiskt fördelaktigt, att det skriftliga förordnandet om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning redan i livstiden av den, som så förordnat, tillställes pastorsämbetet i den församling, där den ifrågavarande personen är kyrkoskriven, för att annoteras i församlingsboken och särskild längd.

Av vad här blivit sagt framgår, att jag tager avstånd från den bestämmelsen, att minderårig församlingsmedlems »närmaste anhöriga», som ju i vissa fall kunna vara t. ex. kusiner eller eljest, trots närmare skyldskap, kunna stått den avlidne fjärran, skola få bestämma i detta fall. Kyrkan bör väl i sådant fall vara närmast att öva målsmanskap. Skall avseende fästas vid ställningstagande *emot* kyrkans ordning i något fall, så bör detta väl vara med avseende på den det gäller *medvetet* och *frivilligt*.

Sedan jag så markerat min ställning i princip till föreliggande förslag, vill jag med hänsyn till frågan om anmälningskyldighet m. m. i fall av borgerlig begravning ansluta mig till det uttalande, som gjorts av kontraktsprosten dr Rydholm.

Kyrkoherden Thölén:

I själva principfrågan har jag den uppfattningen, att den föreslagna borgerliga begravningen bör tillstyrkas. Jag anser det vara mest i överensstämmelse med den svenska kyrkans värdighet, att hon icke trugar sin tjänst på någon, som bestämt undanber sig, allraminst då i fråga om en så jämförelsevis mindre viktig sak som begravningen. Låt dem begrava sina döda!

Men om kyrkan medgiver borgerlig begravning, så må man icke sedan komma med några anspråk på kyrkans medverkan för att celebrera en akt, som äger rum i så uppenbar strid mot hennes ordningar. Denna enkla konsekvens ha kommitterade dock icke velat draga. I förslagets § 8 mom. 3 säges, att vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning. Beträffande platsen för den borger-

liga begravningsakten är ingenting bestämt i kommittéförslaget, men i motiveringen tänka sig kommitterade, att kyrkan kan upplätas för detta ändamål och att det må vara överlämnat åt den enskilde prästens prövning. Likaledes heter det i motiveringen, att jordande å de allmänna begravningsplatserna icke kan förmenas medlem av svenska kyrkan på den grund, att jordfästning i kyrkans ordning icke ägt rum.

I dessa fall behöva gränserna bestämt och klart uppdragas genom lag. Det blir blott att ådraga den enskilde prästen obehag, om avgörandet i vissa fall skall vara överlämnat åt honom. Och lagen bör formuleras så, att kyrkan icke må medverka till en mot hennes ordningar stridande akt, den borgerliga begravningen må sedan av vederbörande anordnas hur som helst. Således anser jag, att kyrkan icke må upplätas och att klockringning icke må förekomma. Man kunde ju även ifrågasätta, huruvida icke kyrkans vigda begravningsplatser även borde vara fridlysta. Men då flera skäl tala för att kommunerna hava gemensam begravningsplats och då redan enligt gällande lagstiftning de, som icke tillhöra svenska kyrkan, kunna begravas å allmän kyrkogård, torde kravet på kyrkogårdens fridlysning icke kunna upprätthållas. Dock borde därvid i lagen införas den av kontraktsprosten Rydholm föreslagna bestämmelsen, att »sådan begravning får ej förekomma å invid kyrkan belägen begravningsplats vid tillfälle, då gudstjänst i kyrkan pågår».

Jag ansluter mig till de ändringsförslag, som kontraktsprosten Rydholm gör i fråga om förordningen om kyrkoböckers förande och kungörelsen angående villkor för eldbegängelse, och instämmer således i samtliga hans yrkanden med det undantaget, att jag icke anser, att klockringning vid borgerlig begravning må äga rum.

Domkapitlet i Karlstad (biskopen Eklund, domprosten Bromander samt lektorerna Vendel, Olsson, Engström och Rydberg) anför, att domkapitlet icke funnit något mot ifrågavarande förslag att erinra.

Domkapitlet i Härnösand (utlåt. undertecknat av biskopen Lönegren):

Nu gällande lagbestämmelser angående begravning tarva utan tvivel revision för att få en del motbjudande situationer och konflikthanledningar undanröjda.

Huru svårt det dock är att härvid finna en väg, som visar *allsidigt* tillmötesgående och hänsyn — varpå ju även de kyrkliga synpunkterna böra hava berättigade anspråk, framgår tydligt av nu föreliggande förslag.

Först och främst lider förslaget av en genomgående oklarhet, som omöjligt kan få förekomma i en lagstiftning i ett så ömtåligt och grannliga ämne.

När i § 8 mom. 1 stadgas, att, även i det fall att intet skriftligt förordnande av den avlidne själv föreligger, begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum, då det av de »närmaste efterlevande» begäres, och då prövning av framställning i dylikt fall ålägges viss prästman, så lider denna bestämmelse av en oklarhet, som måste undanrödjas (vilka äro »närmaste efterlevande»? hur långt ut i släktkretsen skall den ifrågavarande rätten sträcka sig?). Och den försätter därjämte vederbörande präst i en högst pinsam situation, från vilken prästerskapet bör hava rätt att förskonas. Skriftligt förordnande av vederbörande själv bör vara oeftergivlig förutsättning. I annat fall rent av provocerar man fram friktionsanledningar.

Det enda korrektiv, som lagförslaget erbjuder mot för den kristliga tron och känslan stötande sätt för borgerlig begravning, är det allmänna stadgandet i § 9: »vid begravning må intet förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd». Men hur svävande och lätt beroende av subjektiv uppfattning! Och vem skall härvid hava det avgörande ordet? Och vilken

blir påföljden, om stadgandet kanske flagrant överträdes? Vad betyder uttrycket »förrättningens helgd» för dem, som törhända ostentativt förneka både ett evigt liv och de dödas uppståndelse? Det får dock icke förgätas, att denna fråga får en oerhört stor betydelse, då det är avsett, att dessa förrättningar skola äga rum å de kristna församlingarnas kyrkogårdar, ja, rent av inne i deras helgedomar.

Denna sista punkt är visserligen — det är ett ytterligare bevis på lagförslagens oklarhet — avfärdad med en betecknande tystnad. Att lämna en så ytterst ömtålig sak till t. ex. pastors avgörande i de enskilda fallen vore att i ännu högre grad än uti förut nämnda fall försätta honom i obehagliga situationer.

Det synes domkapitlet självklart, att, där man avböjer kyrkans medverkan vid jordfästning, det också bör vara självklart, att man avstår från att anlita kyrkorummets.

Att på denna punkt yrka på eftergift är att vilja frånhända kyrkoförsamlingen en av dess mest primitiva och oförytterliga rättigheter till självbestämelse och misskänna kyrkorummets karaktär av att vara något vida mer än blott en kommunal samlingslokal.

I anslutning till det ovan anförda måste domkapitlet, som uttryckligen vill förklara sig villigt att förorda en lagförändring i tillmötesgående anda, dock uttala, att det nu framlagda förslaget måste grundligt omarbetas för att kunna befinnas antagligt.

Domkapitlet i Luleå (biskopen Bergqvist, domprosten Hanson samt lektorerna Vallquist och Lundblad):

Frågan om rätt till begravning av avliden medlem av svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning, s. k. borgerlig begravning, har vid upprepade tillfällen varit föremål för framställningar och överläggningar i riksdagen. I detta avseende väckta förslag ha emellertid icke kunnat samla majoritet i båda kamrarna. Någon skrivelse från riksdagen i ärendet föreligger alltså icke.

Emellertid har Kungl. Maj:t år 1918 uppdragit åt särskilda sakkunniga, den s. k. religionsfrihetskommittén, att biträda inom justitiedepartementet vid upprättande av förslag till den nya lagstiftning och de ändringar i gällande författningar, som ansåges erforderliga för en fullständig reglering av frågan om rätt till utträde ur statskyrkan, — — samt beträffande s. k. borgerlig begravning.

Det förslag de sakkunniga nu framlagt avser allenast denna sistnämnda fråga. I detta avseende föreslå de sakkunniga, att avliden medlem av svenska kyrkan må kunna under vissa förutsättningar och villkor begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Domkapitlet anser sig kunna konstatera, att något verkligt behov av ett dylikt medgivande icke gjort sig gällande vad Luleå stift angår.

I intet fall, som kommit till domkapitlets kännedom, har någon invändning gjorts mot jordfästning i vanlig kyrklig ordning av avliden, som tillhört svenska kyrkan.

Domkapitlet anser ock, att frågan om borgerlig begravning icke bort utbrytas från sitt sammanhang med frågan om utsträckt rätt till utträde ur svenska kyrkan.

Därest denna rätt kommer att utvidgas på sätt riksdagen ifrågasatt, blir knappast något tillstånd till borgerlig begravning inom svenska kyrkan av behovet påkallat.

Då nu emellertid frågan om utvidgad rätt till utträde ur kyrkan blivit tillsvidare undanskjuten och det är ovisst huru snart den kan komma att upptagas igen, måste frågan om borgerlig begravning fortfarande bedömas med utgångs-

läge från nu gällande lagstiftning med dess kvarvarande rester av tvångsmoment i fråga om villkoren för utträde ur kyrkan. Under sådana förhållanden och med hänsyn till vissa inträffade pinsamma fall i sydligare delar av landet, där krav rests på begravning utan medverkan av präst, torde böra medgivas, att för undvikande av upprepade konflikter av detta slag tillstånd till borgerlig begravning må kunna även från kyrkans egen synpunkt anses önskvärdt och välbetänkt.

Domkapitlet finner sig fördenskull icke böra motsätta sig en ändring av nu gällande jordfästningslag i sådant syfte.

Domkapitlet anser likväl, att anledning till erinringar förefinnes mot vissa detaljer i det av religionsfrihetskommittén framlagda ändringsförslaget.

Som regel för tillstånd till borgerlig begravning gäller enligt 8 § första stycket i förslaget, att den avlidne i livstiden skall hava skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrklig ordning. Därest han vid upprättande av dylikt förordnande uppnått en ålder av 18 år, skall förordnandet lända till efterättelse. Så långt kan domkapitlet lämna förslaget utan erinran.

Men de sakkunniga stanna icke vid denna regel, utan föreslå ett undantag därifrån, som sätter en betänklig prägel av ovisshet på lagförslaget. I fortsättningen av 8 § är nämligen följande bestämmelse införd: »Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då det av de närmaste efterlevande begäres; dock icke om den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

Förordnande eller framställning, varom i detta moment sägs, prövas av präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.»

Det synes domkapitlet uppenbart, att en dylik bestämmelse, om den upphöjdes till lag, skulle komma att vålla stora svårigheter och slitningar vid tolkningen därav. I många fall torde det bli hart när omöjligt att med visshet avgöra, vilken önskan den avlidne i livstiden kan hava haft rörande sättet för sin begravning, då han icke efterlämnat vare sig skriftligt eller muntligt uttalande därom. Att lägga avgörandet härav på vederbörande präst är enligt domkapitlets mening orimligt. Det ansvar, som därigenom skulle läggas på honom, komme att kännas så mycket mera tryckande som det hänför sig till ett mycket ömtåligt område. Dessutom skulle han alltid löpa fara att komma i spånt förhållande till den dödes efterlevande och kanske utsättas för många obehag, om han på grund av sin kännedom om den dödes sinnesriktning funne sig ha anledning att vägra sitt bifall till gjord framställning om borgerlig begravning. Domkapitlet kan icke giva sin anslutning till en lagbestämmelse, som skulle sätta prästerskapet i en dylik situation.

Enligt domkapitlets förmenande bör en bestämd objektiv regel fastslås i lag rörande villkoren för erhållande av borgerlig begravning, så att ingen tvekan behöver råda, när den skall vara tillåten och när icke. I sådant avseende anser domkapitlet, att det endast bör vara den dödes i livstiden uttalade vilja, som må äga vitsord, och att denna bör vara avgörande, vare sig den uttalats i skriftligt förordnande eller muntligen inför vittnen, som på heder och samvete kunna betyga, att den avlidne i livstiden försäkrat sig önska bliva begravnen utan jordfästning i kyrklig ordning.

Vid borgerlig begravning skall enligt förslaget klockringning, om den begäres, äga rum i vanlig ordning. Däremot nämnes ingenting i själva lagförslaget angående rummet, där den skall eller får ske. Emellertid beröra de sakkunniga denna fråga i sitt betänkande och förutsätta därvid, att borgerlig begravning må kunna äga rum även i kyrka, när vederbörligt tillstånd därtill erhålles. I detta avseende hålla de före, att frågan om kyrkas upplåtande i anslutning

till begravning må avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker. Detta innebär, att det skall bero på vederbörande kyrkoherdes avgörande, huruvida kyrkan må upplåtas för borgerlig begravningsakt eller icke.

Här skulle prästerskapet återigen komma att försättas i en synnerligen obehaglig mellanhand. Å ena sidan skulle stå kravet från den dödes efterlevande och deras meningsfränder på att få kyrkan upplåten och å andra sidan icke blott starka personliga betänkligheter hos prästen själv i många fall utan även kanske en bestämd opinion bland församlingens flertal, som icke kunde gilla, att kyrkan upplättes för en akt, som i sig själv innebure en protest mot kyrkan. Huru prästen än komme att handla, finge han ena parten mot sig, fränsett det iure obehag han måste erfaras.

Då den borgerliga begravningen innebär ett avståndstagande från kyrkans uppfattning och ordning, synes det domkapitlet konsekvent, att den fullt ut blir en utomkyrklig akt. Det är för alla parter bäst, att redan från början rena och klara linjer uppdragas. Det bör därför enligt domkapitlets förmenande fastslås som en självklar grundsats att anspråk på upplåtande av kyrka för borgerlig begravning icke må kunna göras. När en ny lagstiftning skall genomföras, måste man se till, att det nya, som är avsett att avlägsna påtalade brister och förebygga konflikter, icke må komma att medföra olägenheter i andra avseenden, som till sin omfattning och art kunna bli ännu svårare än dem man velat avlägsna. Vad rum för borgerlig begravning angår, torde med nutidens tillgång på offentliga lokaler sådana icke behöva saknas. I de flesta församlingar finnas också gravkapell på kyrkogårdarna, där begravningsakten kan äga rum, då den icke kan ske ute i det fria på kyrkogården.

I fråga om klockringning vid borgerlig begravning, anser domkapitlet i överensstämmelse med sin härovan förordade grundsats om den borgerliga begravningen såsom en fullt utomkyrklig akt, att bestämmelsen därom borde utgå ur lagförslaget. Emellertid vill domkapitlet icke i detta avseende framställa något yrkande. Kyrkklockans dova stämman kan ju vara ett hälsosamt memento mori, även när den låter höra sig vid en borgerlig begravning.

Med återopande av vad sålunda anförts, får domkapitlet förklara sig icke finna anledning till erinran mot grundprincipen i det framlagda förslaget till ändring av den nuvarande jordfästningslagen, dock under förutsättning att de av domkapitlet härovan framställda synpunkterna vid lagens slutliga utformande vinna beaktande.

Domkapitlet har infordrat yttrande i ärendet från kontraktsprosten O. Nordenstam i Boden. Han anför:

Vad vidkommer förhållandena i våra nordliga trakter har jag aldrig hört fordran framställas om införande av frikyrklig eller borgerlig begravning, då det alltid stått den avlidnes meningsfränder eller anhöriga fritt att vid begravning hålla så många tal, de gittat. Förslaget saknar därför enligt min tanke underlaget av en utbredd folkmening och främjar endast det sönderbrytningsarbete av kyrklig enhet, som från visst håll bedrivs, varför jag är böjd att hemställa det detsamma icke förordas till godkännande.

Skulle emellertid frågan om begravning utom kyrkans ordning bliva aktuell i våra bygder och krav därpå mera allmänt framställas, anser jag kommitterades förslag väl avvägt och acceptabelt.

Domkapitlet i Visby (biskopen Rundgren samt lektorerna Jansson, Hjelm, Johnson och Björkgren):

De, som för sig själva eller för avlidna anhöriga icke önska jordfästning i svenska kyrkans ordning, kunna hava olika skäl därtill och hysa vitt skilda

religions- och livsåskådningar. Det synes under sådana omständigheter riktigt att, såsom kommittén menar böra ske, ej föreskriva någon viss form för en dylik borgerlig jordfästning, men därav följer icke, att denna akt bör lämnas alldeles oreglerad beträffande det skick, som därvid bör råda. Kommittén har i detta hänseende visserligen (§ 9) föreslagit ett stadgande av innehåll, att vid begravning — även borgerlig — intet må förekomma, som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Men ett sådant stadgande torde ej lämna tillräckliga garantier för vad därmed åsyftas, så länge icke ansvaret för att vid en borgerlig begravning allt tillgår på vederbörligt sätt lägges på någon viss person eller myndighet. Här föreligger ovillkorligen en lucka i förslaget.

Såsom en konsekvens av förslaget om jordfästning utom kyrkans ordning borde följa, synes det, icke blott att dylik jordfästning icke må äga rum i kyrka utan även att därvid icke bör få förekomma klockringning. I varje fall måste domkapitlet uttala allvarliga betänkligheter mot att kyrkklockan, som lika väl som tempelbyggnaden inbegripes under den kyrkliga helgden, användes vid en icke kyrklig förrättning, som dessutom understundom kan tänkas bära en övervägande hednisk prägel, isynnerhet som ringning därvid icke är av något som helst praktiskt behov påkallad. Om domkapitlet icke gör samma erinran beträffande församlingarnas invigda begravningsplatser, beror detta därpå, att fordran på särskilda begravningsplatser för borgerligt jordfästa lik skulle mångenstädes stöta på stora, understundom måhända oöverstigliga ekonomiska eller andra praktiska svårigheter. Dock borde ett lagförslag i förevarande ämne innehålla bestämmelser, som bättre än stadgandet i förslagets § 9 mom. 2 vore ägnade att underlätta anläggandet av ej blott enskilda utan även kommunala begravningsplatser för jordande av lik, jordfästa utom kyrkans ordning.

I fråga om valet av jordfästningsform, i eller utom svenska kyrkans ordning, äro de bestämmelser i förslaget, som i vissa fall göra sådant val beroende på prästens prövning och avgörande eller tillmötesgående från dennes och den avlidnes anhörigas sida, av den art, att deras tillämpning lätt kan föranleda förvecklingar, som icke minst på ett så ömtåligt område som det ifrågavarande böra undvikas. Domkapitlet måste därför bestämt hävda, att åsyftade bestämmelser böra ur förslaget utgå.

På grund av vad sålunda anförts finner sig domkapitlet icke kunna tillstyrka, att förslaget i fråga i föreliggande skick lägges till grund för lagstiftning, utan hemställer domkapitlet i underdånighet, att innan så sker, förslaget underkastas omarbetning.

Stockholms stads konsistorium (utlåt. undertecknat av pastor primarius Widner):

Konsistoriet har vid jämförelse mellan det nu föreliggande förslaget och tidigare förslag i ärendet icke kunnat undgå att göra den reflexionen, att frågan om jordfästning i annan än kyrkans ordning vunnit ansenligt på att få vänta så länge på sin lösning. Lika otillfredsställande som de tidigare förslagen tett sig, lika enkelt och självklart verkar det sista, ett förhållande, som synes konsistoriet kraftigt tala för betänksamhet och tålmod vid genomförandet av kyrkliga förändringar, på samma gång det innebär en uppmuntran och tröst för ivriga reformvänner, när de se sina förhoppningar om snabba framsteg gäckade. Ty viktigare är ju, att en förändring är god än hastig, och bättre är att dröja på steget än att stiga miste, så sant det än å andra sidan är, att det ibland är mera värt att våga ett steg med risk att det blir felsteg än att av pur försiktighet bli stående.

Utan att ingå på spörsmålet, om den känslighet, som väckt denna fråga om icke kyrklig begravning till liv, och den agitation, som drivit den mot sin lösning, i allo haft fog för sig och bärande grund eller om den varit mer eller mindre konstgjord och konstlad, vill sålunda konsistoriet i underdånighet tillstyrka det förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, som remitterats till konsistoriet för yttrande, dock med nedannämnda undantag.

På en punkt hyser konsistoriet vissa betänkligheter, nämligen den, som rör kyrkas upplåtande vid icke kyrklig begravning. Även de sakkunniga ha på denna punkt tvekat, såsom av deras betänkande sid. 38 framgår. Men de ha stannat för den utvägen att låta frågan om kyrkas upplåtande i anslutning till begravning avgöras efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker. Och de uttala den förhoppningen, att i flertalet fall genom ömsesidigt tillmötesgående och hänsynstagande under inflytande av den tilltagande toleransen mellan olika tänkande på det religiösa området den ömtåliga frågan kommer att tillfredsställande ordnas och att svårigheterna icke skola bli alltför stora. Konsistoriet ville gärna instämma häri, men det kan icke övervinna sin tvekan och vill ej uppge hoppet, att det skall kunna finnas ett sätt att lösa frågan som helt undanröjer svårigheterna. Utom den av de sakkunniga anvisade utvägen kunna tvenne andra tänkas. Antingen ett generellt tillstånd att begagna kyrkan — likaväl som kyrkogården — även vid icke kyrklig begravning eller ett förbud av samma omfattning. Klart är, som ock de sakkunniga synas mena, att en allmän rätt till kyrkan för icke kyrkliga förrättningar ej utan kränkning av det religiösa samfundet och kyrkorummets helgd kan lagfästas. Men däremot kan utan kränkning av någons rätt bestämmas, att begravningar må i kyrka förrättas allenast enligt svenska kyrkans ordning. Härmed undvikas otaliga icke överskådliga möjligheter till konflikt och slitning, samt den förargelse, som olika förfarande på olika platser och av olika präster eller av samma präster vid olika tillfällen kan antagas vålla. Erfarenheten från Danmark stöder denna åsikt.

Mot kyrkogårdarnas och där uppförda gravkapells upplåtande för icke kyrkliga begravningar har konsistoriet däremot intet att erinra. Konsistoriet får alltså i frågan om kyrkas upplåtande i anslutning till begravning i underdånighet hemställa, att i den blivande lagen måtte stadgas, att begravningar må i kyrka förrättas allenast enligt svenska kyrkans ordning.

Hovkonsistorium (utlåt. undertecknat av hovpredikanten Åhfeldt):

Vad först beträffar förslaget till ändring i jordfästningslagen har hovkonsistoriet i huvudsak intet att erinra mot detsamma men anser sig icke kunna biträda förslaget i nedan angivna avseenden.

I fråga om kyrkas upplåtande för jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning hava de sakkunniga förutsatt, att detta skall kunna ske efter prövning i de särskilda fallen på samma sätt, som eljest vid kyrkas upplåtande sker. Då denna prövning i olika församlingar anförtratts dels åt pastor ensam, dels åt pastor och kyrkoråd, dels åt pastor och kyrkovärdar, dels ock åt ännu andra personer och olika praxis härvid lätt kan utbilda sig, som ger anledning till svårigheter och slitningar av mångahanda slag, synes det hovkonsistoriet riktigast, att i lagen stadgas, att begravningar må i kyrka förrättas i regel allenast enligt svenska kyrkans ordning. Det kan nämligen tänkas, att jordfästning ifrågasättes i kyrka, utförd av präst i något annat av staten erkänt främmande kristet religionssamfund, och det bör då enligt hovkonsistoriets mening finnas möjlighet för domkapitel att efter särskild framställning lämna tillstånd att för detta fall upplåta kyrkorummet.

I fråga om de i 8 § angivna förutsättningarna för begravning av medlem av svenska kyrkan utan kyrklig jordfästning ävensom för jordfästning i svenska kyrkans ordning av utom kyrkan stående har det för det fall att den avlidne ej själv skriftligen förordnat om sin begravning lagts i vederbörande prästs hand att efter »de närmaste efterlevandes» begäran pröva, huru jordfästningen skall ske. För att icke giva rum till tvekan eller möjliga konflikter synes i § böra angivas, vilka som skola anses såsom närmaste efterlevande, och då det särskilt i stora församlingar torde vara hart när omöjligt för pastor att känna må utsättas under gudstjänsttid eller under omständigheter, varigenom den kunde verka störande på gudstjänsten eller kyrkliga handlingars förrättande i kyrkan och på kyrkogården.

Slutligen anser hovkonsistoriet, att för befordrande av god ordning en bestämmelse bör införas i lagen, att begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning icke må utsättas under gudstjänsttid eller under omständigheter, varigenom den kunde verka störande på gudstjänsten eller kyrkliga handlingars förrättande i kyrkan och på kyrkogården.

I fråga om förslaget till ändringar i kyrkobokföringsförordningen har hovkonsistoriet endast att invända mot bestämmelsen i § 27 mom. 3, däri det heter, att förvaltaren av begravningsplats skall skyndsamt till vederbörande pastor göra anmälan om skedd begravning. Då det i många fall kan vara för sent att göra dylik anmälan, sedan begravningen skett, och det kunde hända, att begravning utan jordfästning ägt rum utan att pastor satts i tillfälle att pröva, om den lagligen fått ske, torde en bestämmelse erfordras, som förpliktar förvaltare av begravningsplats tillse, att ingen begravning verkställs utan att pastors intyg företes, att dödsfallet blivit vederbörligen anmält.

Vad slutligen angår förslaget till ändring i kungörelsen om villkor för eld-begängelse har hovkonsistoriet intet att däremot erinra.

Frikyrkliga samarbetskommittén:

När representanter för de frikyrkliga vid upprepade tillfällen både i riksdagsmotioner och på annat sätt påyrkat en ändring av de bestämmelser, som gälla rörande begravning, så har det skett därför, att de funnit dessa bestämmelser oförenliga med den samvetsfrihet, som grundlagen garanterar alla medborgare, och med den hänsyn, som både den enskilde och samhället böra visa de döda och deras sörjande anhöriga. Tillämpningen av nu gällande bestämmelser har vid upprepade tillfällen även under de senaste åren lett till störande uppträden, som måste vara lika pinsamma för den officierande prästmannen som för den dödes anhöriga. Det har under sådana förhållanden synts de frikyrkliga angeläget, att en sådan lagändring snarast måtte komma till stånd, som både tillmötesgår alla berättigade samvets- och religionsfrihetskrav och förhindrar störande konflikter mellan statskyrkans tjänare och den dödes anhöriga.

Det synes frikyrkliga samarbetskommittén, att varje lagstiftning på detta område bör vara ett uttryck för respekten för döden och graven och sålunda i första rummet ha till syfte att beträffande formerna för begravning garantera förverkligandet av den dödes sista vilja eller, om denna icke är känd, de efterlevande anhörigas. När kommittén utifrån denna allmänna grundsats granskat det av sakkunniga framlagda förslaget till ny lagstiftning på området, har den kunnat konstatera, att förslaget är byggt just på denna allmänna grundsats. Det är därför en tillfredsställelse för kommittén att kunna i princip instämma såväl i sakkunnigas allmänna motivering som i det väsent-

ligaste av de föreslagna bestämmelserna i vad dessa angå de frikyrkligas speciella önskemål. Dessa bestämmelser innehållas i § 8 av sakkunnigas förslag. Det är emellertid icke kommittén möjligt att alldeles utan reservation tillstyrka samtliga dessa bestämmelser. Paragrafens första moment innehåller i 2:dra och 3:dje stycket bestämmelser, som enligt kommitténs mening skulle kunna leda till just sådana konflikter, som förslaget i sin helhet avser att förebygga. I de nämnda styckena stadgas följande:

»Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då det av de närmaste efterlevande begäres; dock icke om den avlidne fyllt 15 år och särskild anledning föreligger till antagande, att det skulle strida mot hans i livstiden hysta önskan.

Förordnande eller framställning, varom i detta moment sägs, prövas av präst, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.»

Enligt den sistnämnda bestämmelsen är det sålunda statskyrkans präst, som skall verkställa den prövning, av vars utgång det kommer att bero, om den dödes eller hans anhörigas önskan skall respekteras eller ej. Det förefaller kommittén, som om denna bestämmelse skulle kunna leda till konflikter och svårigheter av olika slag. Sakkunniga ha icke heller, enligt kommitténs åsikt, kunnat förebringa någon vägande motivering för denna bestämmelse. De säga endast, att prästen har att fatta sitt avgörande under ämbetsansvar. Det är väl troligt, att de flesta präster skola visa hänsyn till de anhörigas önskan i sådana fall, då framställning göres om begravning i annan ordning än statskyrkans, men det kan också tänkas, att denna prästens prövningsrätt utsätter en om statskyrkans ordningar nitälskande prästman för frestelsen att förklara, det enligt hans åsikt »särskild anledning» föreligger för det antagandet, att den döde hade annan mening om formerna för begravningen än vad de efterlevande anhöriga ha. Då uppstår ju en situation, som för de efterlevande måste kännas pinsam. Visserligen torde icke prästen i ett sådant fall kunna förhindra de anhöriga att handla efter sin uppfattning, men det uppstår en konflikt, som kunde bli mycket obehaglig. Det finns ännu stora delar av vårt land, där avogheten mot dem, som icke i allt kunna finna sig i statskyrkans ordningar, är mycket stor, isynnerhet bland prästerna, och det lider knappast något tvivel, att den ifrågavarande prövningsrätten där skulle utnyttjas i en för icke statskyrkligt sinnade medborgare ogynnsam riktning.

Det torde bliva mycket svårt, för att ej säga omöjligt, för en präst att pröva om »särskild anledning» föreligger för det antagandet, att den döde haft annan önskan än de närmaste efterlevande beträffande formen för jordfästningen. Lagförslaget innehåller icke några bestämmelser om grunderna för en sådan prövning annat än i det fall, då skriftligt förordnande finnes, i vilket fall detta skall lända till efterrättelse. Prövningen i sådant fall, då ingen skriftlig förordning finnes, måste följaktligen bli ganska subjektiv. Det synes därför kommittén vara från alla synpunkter bäst, att de närmaste efterlevandes eller anhörigas önskan ovillkorligen respekteras i alla de fall, då den döde icke skriftligen förordnat om sin begravning. Finnas inga anhöriga till den döde, så böra de, som ändå äro ansvariga för den dödes jordande, äga rätt att bestämma, under vilka former begravningen skall ske.

Måhända ha de sakkunniga tänkt sig den möjligheten, att de efterlevande anhöriga kunde vara av olika mening rörande formen för jordfästningen. Det skulle i så fall bli prästen, som finge sig ålagt att slita tvisten dem emellan. Häremot vill kommittén framhålla, att dylika fall helt säkert komme att bli mycket sällsynta, och skulle något sådant verkligen förekomma, så torde det

från alla synpunkter sett vara bäst att låta vederbörande själva utan någon annan mellankommande part ordna saken. Det är nästan otänkbart, att dessa icke skulle vilja ta hänsyn till den dödes egen uttryckta eller förmodade önskan vid ett sådant avgörande, och det torde icke kunna bestridas, att de anhöriga äga större förutsättningar att rätt bedöma den avlidnes önsksningar än vad fallet är med prästen. Respekten för döden är i allmänhet så stark, att det knappast skulle falla någon in att vilja handla i strid mot vad man tydligen vet, att den avlidne önskat. Den antydda risken, att de efterlevande anhöriga vid en eventuell meningsskiljaktighet rörande formen för begravningen skulle kunna brista i hänsynstagande till den dödes i livstiden hysta önskan, förefaller kommittén vara ringa mot den, som skulle bli en följd av att sakkunnigas förslag om prästens provningsrätt bleve antaget.

Vidare synes det kommittén vara av vikt, att den bestämmelse om skriftligt förordnande rörande sättet för jordfästningen, varom i första stycket av momentet stadgas, får gälla även i det fall, som momentets andra stycke nämner. Kommittén anser nämligen, att de närmaste efterlevandes önskan att verkställa begravningen i annan ordning än statskyrkans alltid bör respekteras, såvida icke den döde efter uppnådd ålder av 18 år skriftligen förordnat om statskyrklig jordfästning.

Av här framställda skäl måste frikyrkliga samarbetskommittén bestämt avstyrka antagandet av de sakkunnigas förslag i berörda stycken.

Kommittén anser sålunda, att andra stycket av mom. 1 i den ifrågavarande paragrafen bör få följande lydelse:

»Är ej sådant fall för handen, som i första stycket avses, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, då det av de närmaste efterlevande begäres, dock icke om den avlidne efter uppnådd ålder av 18 år skriftligen förordnat om begravning i svenska kyrkans ordning.»

Det tredje stycket i samma moment bör enligt kommitténs uppfattning endast innehålla det stadgandet, att meddelande om dödsfallet och sättet för begravningen skall göras hos den, som för kyrkoböckerna i den församling, vilken är rätt inskrivningsort för dödsfallet.

Allmänna svenska prästföreningen har haft ärendet före vid sina kretsars sammanträden och anför i enlighet med den mening, som vid dessa överläggningar gjort sig gällande, följande:

Erfarenheten giver vid handen, att några större svårigheter på förevarande område icke föreligga. Det är ytterst sällan något krav förekommer på begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning. Det är huvudsakligen från frireligiöst håll sådan begäran framställes och ordnas saken så gott som alltid genom överenskommelse.

Då förslag nu föreligger om sådan begravning, synes det prästföreningen icke föreligga några som helst skäl att motsätta sig detta krav.

Det hade ju varit önskligt, att icke denna fråga utbrutits ur sitt större sammanhang, utan att de sakkunniga hade framlagt förslaget om begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning i dess samband med rätt till utträde ur svenska kyrkan utan övergång till annat kristet samfund. Den enklaste och följdriktigaste lösningen vore uppenbarligen, att den, som utträtt eller anmält utträde ur svenska kyrkan, ägde att få begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning.

Mot det sätt, varpå de sakkunniga sökt lösa frågan, måste emellertid högst allvarliga betänkligheter resas. Det synes prästföreningen, att lagförslaget har kringgått de svårigheter, som yppats, i stället för att klart och konsekvent söka

lösa dem. Lagens svävande formulering skjuter ansvaret över på den enskilde prästen, som skulle ha att avgöra, huruvida, där skriftligt förordnande saknas, sådan begravning utom kyrkans ordning skulle på »efterlevandes» begäran medgivas eller om kyrka skulle få därför användas. Därav skulle lätteligen skapas olika praxis och på sina håll vållas många svårigheter. Vissa ordningsföreskrifter böra också intagas i lagen.

Allmänna svenska prästföreningen tillåter sig hemställa, att vad förslaget innehåller om begravning utom svenska kyrkans ordning måtte före dess framläggande för riksdag och kyrkomöte undergå sådan omarbetning, att följande villkor uppställas för begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning:

1) Begravning utan jordfästning enligt svenska kyrkans ordning må, då det gäller medlem av svenska kyrkan över 18 år gammal, endast ske efter förordnande i samma ordning, som för testamentariskt förordnande är bestämt. I fråga om personer under 18 år bör uttrycket »efterlevande» förtydligas.

2) Begravning i kyrka må endast ske efter svenska kyrkans ordning.

3) Begravning utom kyrkans ordning må icke ske under tid, då allmän gudstjänst hålles eller då kyrklig förrättning därav kan störas.

4) På kyrkogård må icke vård få resas med inskrift, som kan verka stötande på kristlig livsåskådning.

Endast under förutsättning att sådana ändringar, som här framhållits, vidtagas, anser sig prästföreningen kunna tillstyrka det av sakkunniga framlagda lagförslaget.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 december 1924.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 december 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Hadar Kylander.

I anledning av förslaget avgåvos följande yttranden.

Lagrådet:

Ifrågavarande lag handlar enligt rubriken om jordfästning, därvid dock, såsom framgår av 1 §, avses endast jordfästning av medlemmar av svenska kyrkan. Annan jordfästning än den, som sker i svenska kyrkans ordning, behandlas icke i lagen. Häri åsyftar ej heller det remitterade förslaget att göra ändring. Den väsentliga nyheten i förslaget är, att jordfästning i svenska kyrkans ordning icke vidare såsom hittills skall vara obligatorisk för kyrkans medlemmar. Att i sammanhang med begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning kan anordnas en akt — av religiös eller icke-religiös karaktär — som av anordnarna är avsedd att motsvara »jordfästning» i lagens mening, är en sak, som faller helt och hållet utanför ramen för ifrågavarande lagstiftning.

Denna innebörd av lagstiftningen synes emellertid i förslaget framträda mindre tydligt än i gällande lag. Det sätt, varpå den i lagen hittills icke använda termen »jordfästning i svenska kyrkans ordning» införts i 2 §, synes ägnat att ingiva den uppfattningen, att med detta uttryck avses att beteckna ett visst slag av jordfästning, varom lagen handlar, och man väntar att i det efterföljande finna regler för jordfästning i annan ordning än den kyrkliga. Sådana regler lämnas visserligen icke, men då rubriken bibehållits oförändrad och i lagtexten, jämte den nya termen, på åtskilliga ställen användes ordet jordfästning ensamt, synes möjligheten av den missuppfattning icke utesluten, att på nämnda ställen åsyftas

även annan jordfästning av medlem i svenska kyrkan än sådan, som sker i kyrkans ordning. En dylik missuppfattning kunde synas så mycket mer förklarlig, som åtminstone vissa av de bestämmelser, där ordet jordfästning förekommer utan tillägg, uppenbarligen kunna tänkas äga tillämplighet även vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.

En utväg att förebygga missuppfattning i oförmälda hänseende vore naturligtvis att redan i lagens rubrik uttryckligen ange lagens begränsning till jordfästning i svenska kyrkans ordning. Anlitas denna utväg, torde emellertid nu gällande lag böra helt och hållet upphävas och ersättas med en ny lag, däri de med förslaget åsyftade sakliga förändringarna kunde intagas. En enklare utväg vore att genom omredigering av 2 § söka vinna det förtydligande, som synes önskvärt. Detta förtydligande kunde ske genom utslutande ur 2 § av orden »jordfästning i svenska kyrkans ordning» på den plats, där de nu förekomma, samt genom tillägg av en ny punkt i samma paragraf av ungefär följande lydelse: »Endast sådan förrättning (jordfästning i svenska kyrkans ordning) avses i denna lag med jordfästning».

3 §.

Lagrådet:

I andra stycket av denna paragraf har vidtagits en av de sakkunniga icke föreslagna omredigering, i det nämligen bestämmelsen att i kyrka endast sådan jordfästning, varom i 4 § sägs, må äga rum, utbytt mot en föreskrift, att i kyrka sådan jordfästning, varom i 5 och 6 §§ sägs, icke må äga rum. Båda formuleringarna innebära ju i sak detsamma, då, såsom i det föregående framhållits, med jordfästning i denna lag endast avses jordfästning i svenska kyrkans ordning. Vid sådant förhållande synes emellertid någon anledning till omredigering icke föreligga, utan den nuvarande formuleringen böra bibehållas, detta desto hellre som omredigeringen möjligen kunde missuppfattas såsom innebärande ett ställningstagande till den av lagen icke berörda frågan om upplåtande av kyrka för begravningsceremonier, då jordfästning i svenska kyrkans ordning icke skall äga rum.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 31 december 1924.*

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, lagrådets den 23 december 1924 avgivna utlåtande över det den 5 i samma månad till lagrådet remitterade förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådet har anmärkt, att med den avfattning, förslaget erhållit, den missuppfattning icke vore utesluten, att på vissa ställen i lagen med ordet jordfästning åsyftades även annan jordfästning av medlem av svenska kyrkan än sådan, som skedde i kyrkans ordning. Till förebyggande av en dylik icke avsedd tolkning torde ett förtydligande av lagtexten vara önskvärt, och synes mig detta kunna ernås genom den omredigering av 2 §, som av lagrådet angivits.

Beträffande 3 § andra stycket har lagrådet uttalat den uppfattning, att nuvarande formulering av detta stadgande borde bibehållas, enär den föreslagna lydelsen kunde giva anledning till den missuppfattning, att ställning tagits till den av lagen icke berörda frågan om upplåtande av kyrka för begravningsceremonier, då jordfästning i svenska kyrkans ordning icke skulle äga rum. Såsom lagrådet erinrat, innebär det remitterade förslaget i denna del icke någon saklig avvikelse från gällande rätt. Även efter nu ifrågasatta ändringar i jordfästningslagen kommer densamma att äga tillämpning endast i fråga om medlemmar av svenska kyrkan. Enligt nuvarande lag kan jordfästning ske antingen i vanlig ordning, s. k. högtidlig jordfästning (4 §), eller i särskild, mindre högtidlig ordning (5 §) eller i stillhet (6 §). Enligt förslaget (8 §) skall emellertid, förutom jordfästning under dessa former, kunna förekomma begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Visserligen har enligt förslaget ordet jordfästning — såsom för närvarande gäller — allenast betydelsen av jordfästning i svenska kyrkans ordning, och ett bibehållande, på sätt lagrådet tillstyrkt, av nuvarande avfattning av 3 § andra stycket skulle därför lika litet som enligt det remitterade förslaget innebära, att någon stånd-

punkt tagits till frågan, huruvida begravning i annan ordning än den nyssnämnda må kunna äga rum i kyrka. Emellertid synes det mig ingalunda utslutet, att i många fall sistnämnda stadgande i dess oförändrade form skulle komma att oriktigt uppfattas såsom en föreskrift, att endast vid jordfästning i svenska kyrkans ordning kyrka finge användas. Då i nuvarande lag icke förekommer någon bestämmelse om begravning utan jordfästning, har ett dylikt missförstånd icke behövt befaras, men efter införande av omförmälda bestämmelse i 8 § torde förhållandet bliva i viss mån ett annat. Med hänsyn härtill har jag ansett mig icke böra i fråga om 3 § frångå det remitterade förslaget.

I enlighet med vad jag nu anfört har i 2 § gjorts det av lagrådet förordade förtydligandet.»

Sedan föredraganden härefter erinrat, att för ifrågavarande ändringar i jordfästningslagen förutsattes jämväl samtycke av allmänt kyrkomöte, uppläser föredraganden det sålunda jämkade förslaget och hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas nästkommande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.
